Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...эмнай 1921 оной ...бриин 21-һээ гарана | № 138 (14158) | 1973 оной июниин 14, четверг | Сэн 2 мүнгэн

ЭМХИТЭЙ ЭХИН

Ципиканай приискын Уакидай участогай горнягууд Буряадай АССР-эй 50 жэлэй алдарта ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсон, алта малтаха түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэхэбди гэжэ үгэеэ үгэнхэй. Тэдэнэр хахад жэлэйнгээ даалгабари июниин 28-да, жэлэйнгээ түсэб сентябриин 25-да дүүргэхээр шиидээ.

Уакидай алташад абаһан уялгаяа заатагүй дүүргэхын түлөө оролдон, алтатай элһэ угааха табаһарынгаа даалгабари дүүргэһэн, зунайнгаа сезондо һайнаар бэлдэһэн байна. Тэдэнэр Баунтын алташадай дундаһаа эгээн түрүүлэн элһэ угаажа эхилһэн байха юм. Участогай худэлмэришэд алта малтаха май һарынгаа түсэб 20 хоногой туршада дүүргэжэ шадаа.

Уакидайхидай жэшээгээр Карафтидай участогай горнягууд алтанай элһэ угааха зунайнгаа сезон эмхитэй һайнаар эхилбэ. Тэдэнэр май һарынгаа түсэб 28-да дүүргээ.

П. КАЗАРИНОВ.

...УНГАЛТАДА ...ЭЛЭДХЭЛЭЙ ...ҮГЭСХЭХЫ ШАТА

...спубликымнай ажалшад нютагай Соведүүдэй һунгал...олитическэ, ажалай ехэ дэбжэлтэтэйгээр бэлэдхэжэ ... КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые юһа...табан жэлэй түсэбые, тэрэнэй шиидхэхы гурбадахи ... даалгабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэ...бодото хубитаяа оруулхын түлөө шанга тэмсэл дэл...анэ.

...эсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо промыш...стиин, хүдөө ажахын ажалшад абаһан уялгануудаа, ...ринуудаа дүүргэхэ талаар горитой амжалта туйла...э жэлэй үнгэрһэн табан һарын дүнгөөр республикы... промышленность продукци худалдаха түсэбөө 103 ...т, валовой продукци гаргаха түсэбөө 108 процент, ...й бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 100,8 процент дүүр... Хүдөөгэй ажалшад хабарай эртын тарилга гол түлэб ...эд, оройн ургамалнуудые тарижа, түгэсхэхэ болон ...Малай тоо толгой олошоруулха, гүрэндэ һү, мяха, үн...тушааха түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байна. ...шэнэ газар хаа хаанагүй хахалагдажа, тарилгын тал...үргэдхэгдэнэ.

...ряадай республикын 50 жэлэй ойдо бэлэдхэл дэлгэр...род, тосхонууд, һуурин газарнууд болбосон түхэл...лоно, шэнэ барилгануудаар, саад сэсэрлигүүдээр ...э шарайгаа хубилгана. Ажалшадай ажаһуудал улам ...ржа, эршэтэ ажалай габьяада зоригжуулна.

...өө һунгалтада бэлэдхэл түгэсхэхы шатадаа оронхой. ...һээ ниитэ-политическэ, ойлгууламжын ба эмхидхэ...үдэлмэриин дэлисэ бүри үргэн, бүри ашагтай боло...той. Кандидадуудай түлөө агитаци мүнөө гол түлэб ...эглэлтэй: һунгагшадтайгаа кандидадуудай уулзалга ...гагдаха хүнүүд тухай агитаторнуудай хөөрэлдөөн ... Инмэ хүдэлмэри хаа хаанагүй эдэбхитэйгээр ...гдана. Жэшээнь, Бэшүүрэй Хёлгын совхоздо боло...улзалга дээрэ һунгагшад, механизаторнууд совхо...о ажахын түргөөр хүгжэжэ байһаниие тэмдэглэхэ ..., дутуу дундануудые элишэлжэ, тэдэниие усадхаха ...хой хэмжээнүүдые дурадхаа. Ниитын ажал эмхид...э, жэжэ божо юумэн гэжэ хүтэлбэрилэгшын, депу...анхарал хандуулхагүй асуудал гэжэ байха ёһогүй. ...энь, тарилга гү, али хуряалгын үедэ поли дээрэ ха...здеэнэй үгы байгаа һааиь, механизаторнууд хэды ехэ ...иин гээхэ болоноб?! Һуурин тосхонуудаа болбосон ...эй болгохо, харгы, хүүргэнүүдые заһажа байха, ...шадай гомдол болон ажаглалтануудта анхаралтай...андаха гэхэ мэтэ совет хүнэй ажабайдалай али ...талын асуудалнуудые шиидхэлгэ депутадай нэн ту... уялга мүн гэжэ нютаг бүхэнэй һунгагшад кан...удгаа захина. Тиихэшье ёһотой. Ушар юуб гэхэдэ, ...хүнэй ажал хэрэг Эхэ оронойнгоо хэрэгтэй нягта ...той, хүнэй хубиин хэрэг шиидхэлгэ — ниитын хэ...шидхэлгэ, ниитын хэрэг шиидхэлгэ—хүнэй хубиин шиидхэлгэ болодог.

...өө һунгалта болотор үсөөхэн үдэрэй туршада кан...удай түлөө агитаци ябуулхадаа, тэдэнэйнгээ гансал ... тухай хэлэхэ бэшэ, харин эдэмнай хүн зонойнгоо ... найдабарида хүртэһэн ажалай түрүүшүүл, һунгаг... захяа дүүргэжэ шадаха хүнүүд гэжэ харуулха хэ... Энэ талаар Загарайн леспромхозуудай, тэндэхи ...колхоз, совхозуудай, Сэлэнгын түрүү промышлен...дприятинуудай агитколлективүүд һайн ажалаараа ...на. Ойлгууламжын хүдэлмэридэ дүршэһэн олон ...нистнууд эндэ агитаторнуудаар хүдэлжэ, партиин ... үгые зоной дунда ашагтайгаар нэбтэрүүлнэ.

...й Эхэ ороной бүхы амжалта Коммунис партиин ...засагай хүтэлбэри доро, коммунистнууд болон пар...бэшэ хүнүүдэй бата бэхи нэгэдэлэй ашаар туй...хай. Тиимэһээ Коммунис партиин, тэрэнэй Цент... Комитедэй, Советскэ правительствын ябуулжа бай...даадын болон дотоодын политикын амжалта тухай ...л агитаторай хөөрөөнэй шухала хубинь болоно.

...галта болотор хоёр-гурбан хоног үлэбэ. Тиимэһээ ...лэй үшөөл ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй болгодо...туулиин комиссинууд бүхы документацида нарин ... хандаха зэргэтэй. Һунгагшадай списогые шалгажа, ...уудые усадхаха, жэшээнь, буруу бэшэгдэһэн нэ... заһаха гэхэ мэтэ хүдэлмэриие шууд ябуулжа ...хэ шухала. Мүн техническэ талын асуудалнууд — ...юрт, хэлхеэ холбоон, һунгаха кабина, урна, һун...н бюллетень бэлдэхэ гэхэ мэтые дары шиидхэхэ ...оно.

...галтада бэлэдхэлые түгэс һайнаар дүүргэһэнһээ ...й Соведүүдэй депутадуудые һунгаха һунгалтын ...а дулдыдаха. Манайда һунгалтын үдэр — бүгэдэ ... һайндэр болон заншанхай. Тиимэшье байха ёһо...анай һунгалта хадаа социалис демократиин мандан ...анай шэнэ гэршэ болодог шуу.

АЛДАРТА ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Республикын колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын ябажа байһан тухай

1973 оной июниин 11-нэй мэдээн
(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Мүрысэгшэ аймагууд	Бүхыдөө таригдаһаниинь	Тэрэ тоодо орооһо таряан	Хартаабха	Кукуруза	Корнеплодууд	Овощ
Баргажанай	81	97	104	60	20	35
Хурамхаанай	87	99,8	119	113	61	61
Бэшүүрэй	96	100,1	104	104	82	73
Мухар-Шэбэрэй	90	99,1	100,6	92	87	56
Зэдын	84	98	114	99	64	27
Сэлэнгын	90	99,7	95	101	85	81
Яруунын	89	100,3	100	—	26	15
Захааминай	87	100,9	111	111	23	42
Загарайн	89	99,5	102	82	37	60
Прибайкалиин	91	100,3	100,7	44	26	48
Кабанскын	99	100,9	101	97	17	36
Түнхэнэй	93	100,2	100,4	101	86	61
Ахын	75	—	—	—	—	—
Хэжэнгын	94	100,1	100	92	63	10
Хориин	85	102	114	95	57	20
Хяагтын	92	98	105	99	69	75
Улаан-Үдын	89	100,0	100,8	89	45	43
Баунтын	69	100	100	—	—	—
Хойто-Байгалай	59	97	111	—	—	—
Республика бүхыдөө:	**90**	**99,6**	**102**	**94**	**57**	**49**

Эндэ толилогдоһон мэдээнэй ёһоор, республикын колхоз, совхозуудта 710.114 гектарта хабарай тарилга хэгдэбэ. Тарилга хэхэ түсэбөө Кабанскын, Бэшүүрэй, Хяагтын, Түнхэнэй аймагуудай ажахынууд дүүргэхэеэ байна. Тиигэжэ нёдондоной энэ үеынхиһөө республикамнай 35 мянга гаран гектар ехэ тарилга хээ гэхэ гү, али 5 процент дээгүүр болоно.

Энэ жэл бүхыдөө 576.636 гектарта **орооһото ургамалнууд** таригдаа гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 4 процент ехэ. Орооһо таряа тариха түсэбөө олонхи аймагууд дүүргэнхэй. Яруунын, Сэлэнгын, Хэжэнгын аймагуудай ажахынууд нёдондонойхиһоо 10—24 процент ехэ таряа таринхай. Зүгөөр Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй, Хойто-Байгалай аймагуудай ажахынууд орооһото ургамалнуудые тариха түсэбөө дүүргээгүй, нёдондоной энэ үеынхиһөө бага таряад байна. Хура бороогой һүүлээр обёос тариха түсэбөө дүүргэбэл, орооһото ургамалнуудые тариха зорилгодоо хүрэгдэхэ байна. Баргажанай, Захааминай, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Үдын аймагуудай ажахынууд энэ жэл шэниисэ тариха түсэбөө дүүргээгүй үлэһэниинь гэмшэлтэй. Республикамнай бүхыдөө шэниисэ тариха түсэбөө 104 процент дүүргэнхэй. Тиигэбэшье гэршүүхэ тариха түсэб бүхыдөө 88 процент, обёос—88, горох — 99,9, хара таряан — 99,5 процент дүүргэгдээ. Ешмээн тариха түсэб 116 процентдэ хүргэгдөө.

Хартаабха тариха түсэб энэ жэлдэ 102 процент дүүргэгдэһэн байна.

Кукуруза 48.983 гектарта таригдаба. Энэ ургамалые тариха түсэбөө Бэшүүрэй, Захааминай, Хурамхаанай, Сэлэнгын, Түнхэнэй аймагуудай ажахынууд дүүргэнхэй.

Олон жэлэй ногоо тариха түсэб бүхыдөө 27 процент болоод байна. Хүхэ һолоомоной тарилга 35 процентдэ хүргэгдөө. Тэжээлэй корнеплодууд 4705 гектарта таригдажа, түсэб һаял хахадлагдаа.

Овощ бүхыдөө 935 гектарта таригдаа гэхэ гү, али түсэб хахадлаа тооной.

Мэдээжэ эрдэмтэдтэй уулзалга

Наукануудай академиин Сибириин отделениин президиумэй түрүүлэгшэ, академик **М. А. Лаврентьев**, тэрэнэй нэгэдэхи орлогшо, академик **А. А. Трофимук**, Сибириин отделениин биологиин институдай директор, академик **Д. К. Беляев**, Новосибирскэ университедэй ректор, академик **С. Т. Беляев**, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент, Сибириин отделениин Зүүн-Сибириин филиалай түрүүлэгшэ **В. Е. Степанов** Улаан-Үдэ ерэжэ, Сибириин отделениин президиумэй нүүдэл сесси үнгэрһэн байна. Сессие академик **М. А. Лаврентьев** нээгээ, тэрэнэй хүдэлмэри хүтэлбэрилөө.

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев**, обкомой секретарьнар **К. М. Продайвода, А. А. Баднев, В. Г. Бирюков**, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Б. С. Семенов**, Буряадай филиалай президиумэй түрүүлэгшэ, наукануудай доктор **В. Р. Филиппов**, филиалай болон Улаан-Үдын дээдэ һургуулинуудай эрдэмтэд президиумэй сессидэ хабаадалсаһан байна.

Орономнай мэдээжэ эрдэмтэд үсэгэлдэр Улаан-Үдын промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, институдуудай багшанартай, партийна, совет органуудай эдэбхитэдтэй партиин обкомой Ехэ заал соо уулзаа.

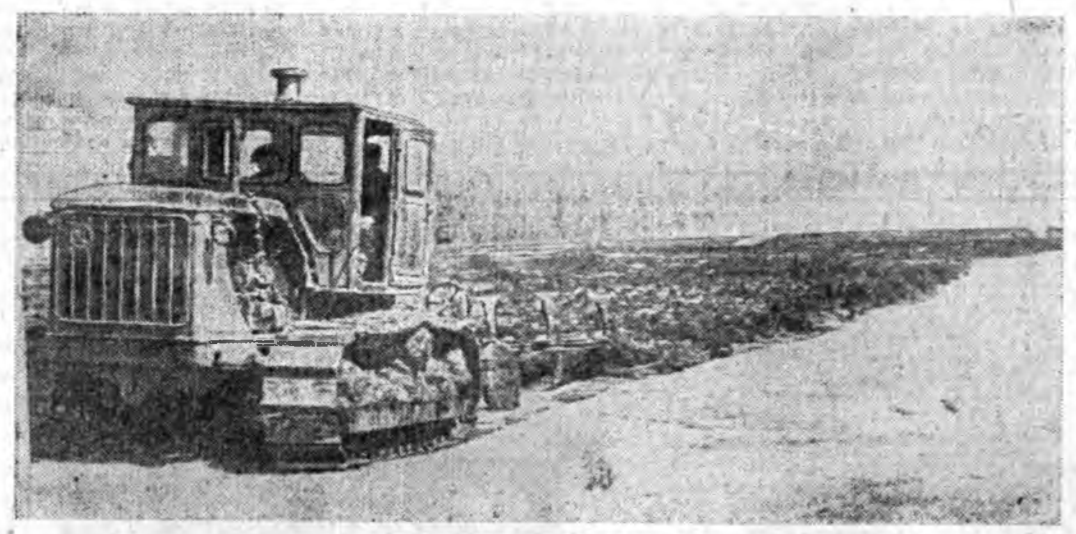
Энэ уулзалгые нүхэр **А. У. Модогоев** нээжэ, академик **М. А. Лаврентьевтэ** үгэ үгөө. Научно-техническэ дэбжэлтэ туйлахын тула бүхы һалбаринуудта ажаллаха кадрнуудые бэлдэхэ, наукын хүгжэлтын саашанхи гол шэглэлнүүд, Сибириин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ зорилгонууд тухай тэрэ тогтон хэлээ.

Академик **А. А. Трофимук** Сибириин баян ашагта малтамалнуудые арад зоной аша туһада хэрэглэхэ, нефтяной болон газово промышленностиин хүгжэлтэ тухай хөөрэһэн байна. Байгал далайн баялигуудые, тэрэнэй тунгалаг сэбэр уһые хамгаалха асуудалнууд тушаа тэрэ тогтоо. Хүдөө ажахын ургамалнуудай шэнэ сортнуудые бии болгохо талаар эрдэмтэдэй шиидхэжэ байһан асуудалнууд тухай академик **Д. К. Беляев** хөөрэжэ үгэбэ. Арадай ажахые саашань амжалтатайгаар хүгжөөхын тула һайн бэлэдхэлтэй кадрнуудые бэлдэхэ тухай Новосибирскэ университедэй ректор, академик **С. Т. Беляев** тэмдэглээ.

Эрдэмтэд сугларагшадай асуудалнуудта харюусаа.

Шэнэ газар элдүүрилгэ

АЛТАН ТАРЯАГААР ХАЛЮУРХАЛ

ШЭНЭ ГАЗАР. Атар тала гээд арад зоной хэлсэдэгэй ёһоор, энэ дайдын нюруу дээгүүр сүлөөтэ һалхин дура зоргон соогоо үлеэжэ, «аса бүхэтэй алтарганын», «буурал сагаан хилганын» залаануудаар наадажа байдаг һэн. Үгышье һаа, энэ талын ногоое үхэр малнууд шэмхэлжэ, дээгүүрнь жэргэмэл жэргэжэ, шугы соонь хүхы донгодожо байдаг бэлэй.

«Бэлшээришье гэхэдэ, бэлшээри бэшэ, нуга, сабшаланшье гэхэдэ, сабшалан бэшэ газарые мүртэнь хахалаад, таряа таряа һаа гү, али зелёнко, олон жэлэй ногоо ургуулаа һаа, һурагүй дээрэ һэн», — гэжэ нютагай үбгэдэй хөөрэлдэжэ байхань оло дахин шагнагдаа.

Хэжэнгын гол... Шэнэ хахалжа, алтан таряа ургуулхаар, олон жэлэй ногоо халюуруулхаар газар эндэ яһала ехэ. Тиимэһээ Хэжэнгын совхозойхид мүнөө жэлдэ мянга гаран гектар шэнэ, боро газар хахалха гэжэ шиидээ юм.

Энэ ажахын нуга, сабшалан һайжаруулха отряд мүн лэ энэ хэрэгтэ үргэнөөр хабаадуулагдана.

Энэ отрядай бригадир Михаил Антонов омогорхонгёор хөөрэнэ.

Шэнэ газар хахалха гээшэмнай нилээд харюусалгатай хэрэг. Юуб гэхэдэ, һайнаар, гүнзэгыгөөр, далангүйгөөр хахалагдаһан газарта, таряа тарихадашье, хожомоо элдүүрилхэдэшье ехэ гоё байдаг. Тиимэһээ шэнэ, боро газар хахалха хүнүүдтэ ехэ этигэл, найдабари олгогдоно гээшэ.

Михаил Антоновой бригадынхид Бахалайтада, Хэжэнгын голдо нилээд ехэ газар хахалжа дүүргэбэ. Энэ бригадынхид зургаан зуутаад гектар газар хахалха түсэбтэй һаа, тэрэнээ дүүргэнтэжэ байна.

Р ЕПОРТАЖ

Хэжэнгын голдо газар хахалжа байһан хоёр механизатортай уулзахаяа ошобобди.

Харгын тооһотой гээшэнь аргагүй. Үнинэй бороо ороогүй аад, тиимэ юм гү, али ямар юм, юрэдөөл хүдөө талын нюруу шанга наранда шаруулжа саб сагаан гэхээр болошоо.

...Эндэ Хэжэнгын голдо газар хахалжа ябаһан хоёр трактор тооһон сооһоо нэгэ харагдажа, нэгэ үгы болоно. Залуу гүлмэр буряад басаганай ута гэгшын гүрэлөө үһэн мэтэ буразда хойшоо гэзэгэтэн һунана.

Түрүүн ябаһан «С-100» түхэлэй трактор манай хажууда зогсоодхибо. Досооһоонь туша гаран наһанай хүн бууба. Танилсабабди.

— Фёдор Никифорович Иванов,—гэжэ тэрэ хүмни гараа һарбайна.

Ф. Н. Иванов—дүй дүршэлөөр баян тракторист, 1950 онһоо эхилжэ булад хүлэг жолоодоно.

—Шэнэ, боро газар хахалалга дээрэ түрүүшынхиеэ бэшэбди. 1956 ондо шэнэ, боро газар яһала хахалһан байхабди,—гэжэ Фёдор Никифорович эпеэбхилхэ зуураа, халааһан сооһоо тамхи гаргажа татана.

Уданшьегүй хоёрдохи, «ДТ-54» түхэлэй трактор ерэжэ, тооһо бурьюулан тогтошобо.

Хорёод жэлдэ булад хүлэг жолоодоһон Виктор Павлович Ерманов бидэнэй гар шангаар адхана.

—Юун тэһэн халуун боложо байна гээшэб? Инмэ халуунда газар хахалха хэсүү байна. Хабартаа юрдөө газар хахалхада һайн юм һэн. Ингээд бороо орохо гэжэ радиогоор хэлээ һэн. Орохо юм гээб даа.

Ингэжэ эдэ хоёр тракористнар шэнэ газар хахалалганда яһала, һайн ябажа байна.

...Удангүй бороо гээшэшье Хэжэнгын голдо аяар гурбан сүүдхэ тухай адхарба. Хаташаһан газар ундаа хүрэһэн хүн шэнгеэр бороогой элбэг уһа хүхэн абаба. Шэнэ газар хахалагдаад, мүнөө бороогой һүүлээр шараһан наранда ууралтана. Эндэ зелёнко гү, али хойто жэлдэ алтан таряан элбэгээр халюурхань.

Хэжэнгэ.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

Зурагууд дээрэ: 1. Шэнэ газар хахалагдана. 2. Хэжэнгын совхозой механизаторнууд (зүүн гарһаа) В. П. Ермаков Ф. И. Иванов хоёр.

Д. САМБУЕВАЙ фото.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Т. С. КОКОРИНИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, партийна, совет болон ажахын органуудта олон жэлэй туршада һайнаар ажаллаһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эмхидхэлэй-инструкторска таһагай инструктор нүхэр **Кокорин** Трифон Сергеевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной июниин 12.

...ОНИШОДОЙ БҮХЭРОССИН ...ҮБЛӨӨНДЭ ХАБААДАГШАДТА

...үндэтэ нүхэдүүд!

...онидые үдхэдэг хүдэлмэрилэгшэдэй Бүхэроссиин зүб...дэ хабаадагшад—Таанадые үнэн зүрхэнһөө амар...лнаб.

...оссин Федерациин хонишод, республикын хүдөө ажа... мэргэжэлтэд, колхозууд болон совхозуудай хүтэл...лэгшэд, партийна, соведүүдэй ба хүдөө ажахын ор...ууд хонидой нооһо, мяха бүри элбэгээр үйлэдбэрилэн...ын тула ехэ хүдэлмэри хээ. Мал ажалай энэ шухала, ... һалбари хүгжөөлгые партиин Центральна Комитет ...удха шанартайда тоолоно. Бүхы совет хүнүүд хонишо...оо шэн зоригто ажалаар омогорходог.

...оссин Федерациин хонишод хонидойнгоо тоо толгойе ... олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ асуудал...аар табигдаһан харюусалгатай зорилгонуудые амжал...йгаар дүүргэхэ, хонидой нооһо ба бусад продуктнуу... гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ, абаһан социалис ...ануудаа зайлашагүй дүүргэхэ ябадал туйлаха байха ... найдахыемнай зүбшөөгыт.

...ПСС-эй XXIV съездын табиһан зорилгонуудые ам...латайгаар бэелүүлхын түлөө тэмсэн, үрэ түгэсөөр ...лахыетнай, шэнэ амжалтануудые туйлахыетнай хүн... нүхэдүүд. Таанадтаа хүсэнэб.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь

Л. И. БРЕЖНЕВ.

...973 оной июниин 12.

Хонидой ашаг шэмэ улам дээшэлүүлхын түлөө

...ТАВРОПОЛЬ. (ТАСС-...корр.). Июниин 12-то ...ропольдо нээгдэһэн, Бу...оссин хонишодой зүблөөн ...ФСР дотор хонидые ...бэрилгын хэрэг саашанхи хүгжөөхэ асуудалнуудта ...зорюулагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй зүблөөндэ хабаадагшадта эльгээһэн амаршалгые РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **Н. Ф. Васильев уншаба.**

Хонид ба ямаадые үсхэбэрилхэ хэрэг шэнжэлхэ эрдэм-шэнжэлэлгын бүхэсоюзна институдай директор В. С. Зарытовский зүблөөн дээрэ элидхэл хээ.

ТАСС ШЭНЭ ҺОНИН

ДОКУМЕНТНҮҮДТЭ ГАР ТАБИГДАБА

СССР-эй граждан авиациин министр Б. П. Бугаев, Японһоо Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд К. Ниидзэки агаарай зам харилсаа саашадань хүгжөөхэ тухай документнүүдтэ июниин 12-ой үдэр Москвада гар табиба. Эдэ документнүүдэй үндэһөөр, Аэрофлодой ба Японой «Джал» гэдэг авиакомпаниин самолёдууд СССР-эй территори дээгүүр Японһоо ФРГ, Итали, Голланди худар ниидэжэ болохо байна.

УЛААН-ҮДЭ. (ТАСС-ай корр.). СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Президиумэй нүүдэл сесси июниин 12-то эндэ болоо. Сессиин хүдэлмэридэ Новосибирскын, Эрхүүгэй, Улаан-Үдын научна эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд хабаадаба. Эрдэмтэдэй энэ хуралдаан Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар гүйсэхэеэ байһан 50 жэлэй ойдо зорюулагдаа.

СИБИРИИН ЭРДЭМТЭД— БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАДА

СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Президиумэй түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой, академик М. А. Лаврентьев сессиин заседаниие нээхэдээ, иигэжэ хэлэбэ:

— СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалда 650 гаран хүн хүдэлмэрилдэг. Эдэнэй 15-ниинь — республика доторхи научно-үйлэдбэрнин бата бэхи үндэһэ һуури табиһан, энэ хизаарһаа гадна, мүн бүхы Сибирьтэ, орон дотор шухала удха шанартай асуудалнуудые шэнжэлэн шиидхэжэ байдаг эрдэмэй докторнууд юм.

Автономито республикын оршон хүгжэжэ байгаа 50 жэлэй турша соохи туйлалтануудые тэмдэглэхэһээ гадна, мүн Буряад орондохи эрдэм ухаанай саашадаа хүгжэлгын асуудалнуудые зүбшэлхын тула суглараабди.

Эндэ үгэ хэлэһэн академик А. А. Трофимук, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай түрүүлэгшэ, профессор В. Р. Филиппов республика доторхи эрдэм ухаанай туйлалтанууд тухай, эрдэм наукануудай бүхэли һалбаринуудые эмхидхэн байгуулха хэрэгтэ хубитаяа горитойгоор оруулһан эрдэмтэдэй тодорхой шэнжэлгэнүүд тухай хөөрөө.

ТУ-144 ГЭЖЭ САМОЛЁДОЙ ЭКИПАЖАЙ ГЭШҮҮДЫЕ ХҮДӨӨЛҮҮЛБЭ

ТУ-144 гэжэ абяанһаа түргөөр ниидэдэг пассажирска самолёдой усалталгада орохо үедэнь наһа бараһан экипажай гэшүүд М. В. Козлов, В. М. Молчанов, Г. Н. Баженов, В. Н. Бендеров, Б. А. Первухин, А. И. Дралин гэгшэдые июниин 12-то хүдөөлүүлээ.

Наһа барагшадые үдэшэн хахасахын тула СССР-эй Авиационно промышленностиин министерствын, Граждан авиациин министерствын, Оборонын министерствын хүдэлмэрилэгшэд, летчигууд, эрдэмтэд, авиационно промышленностиин предприятинуудай ба эмхинүүдэй инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, хүдэлмэришэд, партийна, Соведүүдэй ба профсоюзна эмхинүүдэй түлөөлэгшэд Новодевичье хүүрэй газарта ерэбэ.

Авиационно промышленностиин министр П. В. Дементьев шаналал гашуудалай митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Советскэ Союзай Коммунис партиин үнэн хүбүүдэй — абяанһаа түргэнөөр ниидэхэ пассажирска шэнэ авиациие шэнжэлэн ашаглаха хэрэгтэ ТУ-144 гэжэ самолёдой экипажай гэшүүдэй гаргаһан онсо гайхамшаг габьяануудые тэмдэглээ.

Шаналал гашуудалай митинг дээрэ Граждан авиациин министерствын зүгһөө А. В. Беседин, Агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй зүгһөө А. Ф. Коломоец, партийна, Соведүүдэй эмхинүүдэй зүгһөө В. С. Папутин, А. Н. Туполевай нэрэмжэтэ конструкторска бюрогой зүгһөө Д. С. Марков гэгшэд мүн лэ үгэ хэлэбэ.

Сэрэгэй хүндэлэлэй эскортын хахасалгын ёһолол нээрбэ. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй венок, министерствэнүүд, албан зургаанууд, предприятинууд ба эмхинүүдэй, наһа барагшадай бүлэнэр болон түрэлхидэй веногууд, олон тоото ургамал сэсэгүүд шаналал гашуудалай аялга доро асарагдажа, баатар-туршалгашадай хүүр дээрэ табигдаба.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ОНСО АНХАРХААР БОЛОҺОН АСУУДАЛ

(КПСС-эй Советскэ райкомой пленумһээ тэмдэглэл)

Районой промышленна предприятинуудай, барилгын эмхинүүдэй, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха үүргэтэй болон худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай ажалша олонхи коллективүүд юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы удхатай гурбадахи жэлэй гараһанһаа хойшо нилээд эршэтэйгээр хүдэлжэ, түсэб, уялгануудаа болзорһоонь урид дүүргэхэ үндэһэ һуури табинхай. Мүнөө үнгэрһэн таба һарын хүдэлмэриин дүн хаража үзэхэдэ, яһала бараг амжалта туйлагдажа байнхайнь элирнэ.

Энэ урагшатай ажал хэрэг, баясуулхаар үрэ дүнгүүд зүн дэгээн өөрөө хүрэжэ ерээ бэшэ, харин коллективүүдэй дунда партийна эхин организацинуудай үдэр бүри ябуулдаг эмхидхэлэй, политическэ, хүмүүжүүлхы ехэ хүдэлмэриин бодото үрэ дүн гэжэ тэмдэглэгдэнэ. КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй эрилтын ёһоор партийна эхин организацинууд һүүлэй жэлнүүдтэ олониитын дунда ябуулдаг политическэ, үзэл сурталай ажал ябуулгаяа далайса ехэтэй, удха гүнзэгытэй болгоһониинь эндэ элитэ харагдана.

Гэхэтэй хамта, ажалша хүнүүд ехэнхи сагаа, хүдэлмэриһөө сүлөө сагаа гэр байрадаа, ажаһуудаг газартаа, бүлынгөө дунда үнгэргэдэг байна ха юм. Тиимэһээ партийна организацинууд политическэ, хүмүүжүүлхы хүдэлмэри гансал ажалшадай хүдэлдэг коллективтэ ябуулха бэшэ, мүн тэдэнэй ажаһуудаг газарта үргэнөөр ябуулха уялгатай. Ушар иимэһээ районие хэдэн бүлэг (микрорайон) болгон хубаажа, тэдэниие партийна эхин организацинуудта даалгажа үгэдэг гуримай тогтоогдонхойнь мэдээжэ ааб даа. Микрорайон даажа абаһан ямар нэгэн парторганизаци тэндээ ниитэ-политическэ, соёл болбосоролой, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха уялгатай.

Теэд шухалын шухала энэ хэрэг район соо мүнөө үедэ ямар байдалтай гээшэб? Энэ асуудал һая боложо үнгэрһэн партиин Советскэ райкомой ээлжээтэ пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Тус асуудалаар элидхэл хэһэн партиин райкомой секретарь нүхэр Санжиева энэ хүдэлмэриин байдалые тодорхойгоор, шэнжэлхы шэнжэтэйгээр пленумдэ хабаадагшадта хөөрэжэ үгөө. Тиихэдээ хүн зоной ажаһуудаг газарта үзэл сурталай-политическэ болон хүмүүжүүлхы удхатай хүдэлмэри һайнаар эмхидхэн ябуулдаг партийна организацинуудай ажал ябуулгые жэшээ болгон харуулһан байна.

Энэ талаар республикын дотоодын хэрэгүүдэй министерствын партийна организациин (парткомой секретарь нүхэр Жильцов) хүдэлмэри һайнаар сэгнэгдээ. Тус организацида Батерейка гэжэ посёлок даалгагданхай. Хүн зоноор олон энэ микрорайондо ганса һунгагшадынь 1.600 гаран хүн болодог. Батарейкын айлнуудай дунда 80 агитатор ойлгуулалмжын хүдэлмэри ябуулжа байдаг. Тэдэнэй хахадһаа үлүүнь коммунистнууд. Эндэ ябуулагдадаг олониитын алибаа ажал ябуулганууд имагтал партийна организацинуудай, парткомой хүтэлбэри доро эмхидхэгдэжэ байдаг юм. Даалгагдаһан участогууд дээрээ агитаторнуудай хэр зэргэ хүдэлжэ байдагынь хиналта доро абтанхай.

Тус райондохи Серовой нэрэмжэтэ соёлой байшангай, тэндэхи библиотекын коллективүүд гэгээрэл болбосоролой ехэ хүдэлмэри ажалшадай дунда ябуулдаг, аман үгын журнал, тематическа үдэшэнүүдые, алибаа уулзалгануудые олон хүнэй хабаадалгатайгаар эмхидхэдэг байна. Эндэ һайн дуранай гуримаар кукольна театр хүдэлнэ. Нигэжэ үхибүүдые өөрынгөө хүдэлмэридэ хамжуулха, иимэ ниитын хэмжээ ябуулгада хабаадаха эдэбхи болон эрмэлзэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ, оюун бэлигыень элирхэйлхэ арга олдоно.

Шэлэй заводой хүдэлмэришэдэй посёлогой хүн зоной дунда оньһожоруулагдамал шэлэй заводой парторганизациин ябуулдаг ниитэ-политическэ хүдэлмэри мүн лэ магтаалда ороһон байна. Энэ һууринда аяар 8 мянга гаран хүн ажаһуудаг. Эндэ байгуулагдаһан олониитын эмхинүүдэй, соёл гэгээрэлэй эмхи зургануудай хүдэлмэриие тус партийна организаци шадамараар хүтэлбэрилдэг байха юм.

Гэхэ зуура, элидхэлшэ энэ шухала хэрэгтэ дутагдалнууд үшөөл олон гэжэ тэмдэглээ. Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта олониитын политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин муугаар ябуулагдадагһаа боложо, архидалга, ниитын гурим эбдэхэ, гэмтэ ябадал гаргаха ушарнууд үзэгдэһөөр. Городоо болбосон түхэлтэй, гурим журамтай болгохо хэрэгтэ олониитые эдэбхитэйгээр хабаадуулха хүдэлмэри мүн лэ дутагдалтай байһаар гэжэ элирхэйлэгдэнэ. Энэ талаар архиин заводой, авиапредприятиин, пивын заводой, индустриальна техникумэй, Зүүн Сибириин технологическа институдай болон бусадай партийна эхин организацинуудай хүдэлмэри эрид шүүмжэлэгдээ. Агитаторнуудай дунда коммунистнуудай, комсомолшуудай тон үсөөн байһаниинь ехэ гэмшэлтэй ушар болоно бшуу.

Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта эмхидхэгдэһэн агит-талмайнуудай, хүүгэдэй клубуудай, комнатануудай хүдэлмэри хангалтагүй байдалтай. Жэшээнь, агит-талмайнуудта лекци уншалга, элидхэл хэлгэ, концерт табилга, кино харуулга гэхэ мэтын хэмжээ ябуулганууд тон үсөөнөөр эмхидхэгдэнэ. Энэ хүдэлмэридэ хүтэлбэрилхы тушаалтад, эрдэмтэд, мэргэжэлтэд, үйлэдбэриин командирнууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаха ёһотой байгаа. Гэн гэһээ тэдэнэрэй олонхинь энэ шухала хэрэгэй хажуу талада байдагынь элирнэ. Иимэ жэшээ дурдагдаа. Зүүн Сибириин технологическа институдай партийна организаци аяар 200 гаран коммунистнуудтай. Эндэ гурба мянга гаран студентнэр һурана, тэдэндэ 490 шахуу дээдэ эрдэмтэй багшанар (тэдэнэй 150-ниинь эрдэмэй кандидадууд, доцентнүүд) ном заана. Энэ айхабтар ехэ хүсэн! Гэхэ зуура, энэ организациин харюусажа байдаг Сэлэнгын баруун бэеын микрорайондохи хүн зоной дунда политическэ ямаршье хүдэлмэри ябуулагданагүй.

Эдиршүүлэй, һургуулиин һурагшадай дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри баһал һулаар табигданхай. Микрорайонуудта байгуулагдаһан хүүгэдэй клубуудай олонхинь ямаршье хэмжээ ябуулга эмхидхэнэгүй. Энээндэ һургуулинуудай дирекцинүүд, шефтээ абаһан предприяти болон эмхи зургаанuудай хүтэлбэрилэгшэд сэхэ гэмтэй, шангаар зэмэлүүлхээршье. 2-дохи һургуули шадарай үхибүүдэй ябадаг «Чайка» гэжэ хүүгэдэй клуб 1966 онһоо хүдэлжэ байдаг. Шефынь судна бүтээлгын завод, тус завод эндэ хэрэгтэй юумэнүүдыень хуу абажа үгэдэг, өөрынгөө хүмүүжүүлэгшые байлгана, тэндэ эмхидхэгдэдэг бүхы хэмжээ ябуулганuудта эдэбхитэй хабаадалсадаг. Теэд иимэ һайн дуранай, үнэн зүрхэнэй туһаламжа шеф бүхэн үзүүлжэ шадахаар байгаа. Харин тиимэ юумэн олонхи ушарта боложо үгэнэгүй гэжэ пленум дээрэ үгэ хэлэһэн райсоведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша нүхэр Меркушева тэмдэглээ.

Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта политическэ болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ олониитын эмхинүүд (эхэнэрнүүдэй, пенсионернүүдэй соведүүд, мүн арадай дружина, нүхэдэй сүүд гэхэшэлэн) ехэ үүргэ дүүргэхэ хүсэн гээшэ. Эдэ эмхинүүдэй хүдэлмэри һайжаруулха асуудалда үгэ хэлэһэн шэлэй заводой партбюрогой секретарь нүхэр Петров, судна бүтээлгын заводой парткомой секретарь нүхэр Корягина, арадай сүүдэй түрүүлэгшэ нүхэр Костырева гэгшэд анхаралаа онсо хандуулаа. Сэхыень хэлэхэдэ, район соо ушарһан гэмтэ ябадалнуудай, хулигаан ааша гаргалгын, гэр бүлын хёморооной диилэнхи олониинь имагтал хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта болоно ха юм. Хэрбээ дээрэ дурдагдаһан ниитын эмхинүүдэй эдэбхитэйгээр, хүсэеэ зангидан хүдэлдэг һаань, ниитын гуримда харша ябадалнуудтай эрид, шууд тэмсэдэг һаань, ташха ондоо байдал байха һэн.

Пленум дээрэ үгэ хэлэһэн культурын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ нүхэр Гинеев Сэлэнгын баруун бэедэхи тосхоной байдал тушаа онсо тогтоо. Юуб гэхэдэ, тэндэхи хүн зон киношье хараха, номшье уншаха, концерт гэхэ мэтын соёл болбосоролой хэмжээ ябуулгада хабаадаха аргагүй. Эндэ клуб, библиотекэ, кино харуулха газар мүнөө болотороо үгы байһаар ха юм. Зүб бэ даа. Эндэхи зон үнэхөөрөө «шэхэ дүлии, нюдэ балай» һууна гэхэдэ алдуутай бэшэ. Ходо городой түб ерэжэ байха арга хүн бүхэндэ олдолтой аал? Иимэрхүү байдал Вагжановай нэрэмжэтэ посёлогто мүн лэ ушараад байна. Городой центртэ али зэргын олон томо гэрнүүдые задалжа, ондоо тээшэнь абаашана гээшэб. Тэдэнэй заримыень Баруун бэедэ абаашажа табяад, клуб, библиотекэ, кино харуулха гэр болгоо haa, али за… гын ехэ хэрэг бүтэхэ һэм.

Нүхэр Гинеев үшөө нэгэ шухала асуудал тушаа тогтоо. Энэнь хада үхибүүдтэ кино харуулга болоно. «Эрдэм» кинотеатрые хүүгэдэй болгоһонһоо хойшо «Прогресстэ» хүүгэдэй сеанс болюулжархинхай. «Эрдэм» ойролоол 200 һууритай. Тиихэдэ хэдэн олон үхибүүд кинодо орожо шадангүй, сүлөө сагаа хиидэ, бэедээ, ухаан бодолдоо аша туһагүйгөөр үнгэрөө нэ гээшэб? Энээнһээл улам жалан зайгуултаха, үйлэгүй хайран сагаа хэрэггүйгөөр үнгэргэхэ, удаань хулиганитаха ушар үзэгдэхэ болоно. Энэ саг соогоо табигдаһан шухала удхатай асуудал. Городой хүтэлбэрилхы органууд энээндэ анхаралаа табиха уялгатай.

КПСС-эй райкомой хүдэлмэридэ партиин горкомой секретарь нүхэр Ангапов хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна.

Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта ябуулагдаха ниитэ-политическэ, үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха зорилго хараалһан дэлгэрэнгы хэмжээ ябуулгануудые пленум баталан абаа.

Г. ЦЫРЕТОРОВ.

Манай зураг дээрэ Хандагайн леспромхозой комплексно механизированнэ доодо складай мастерской мэдээжэ болоһон табадахи разрядай фрезеровщик, КПСС-эй гэшүүн Тимофей Сергеевич Калашниковые харанат. Даажа абаһан хоёр станогуудтаа ээзн ёһоор хандадаг тула тэрэ түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэдэг, залуу нүхэдтөө һургаал заажа үгэдэг юм.

С. БАЛДУЕЗАЙ фото.

ЕХЭ ҺҮ, МЯХАНАЙ ТҮЛӨӨ ОРОЛДОНОБДИ

Согто Бальжинович Гомбоев куузику ургуулха талаар аймаг дотороо нилээд мэдээжэ болоһон хүнүүдэй нэгэн юм. Үнгэрэгшэ ган гасуур жэлдэ 20 гектар дээрэһээ 20.900 центнер куузику ургуулжа, аймагай чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн. Ажалдаа эрхим һайн үрэ дүн туйлаһанайнгаа түлөө Согто Бальжинович Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан алдартай.

Түнхэнэй аймагай куузику ургуулагшадай нэгэн нүхэр Гомбоевой бэшэг уншагшадайнгаа анхаралда табинабди.

* * *

Жэлһээ жэлдэ улам олошоржо байгаа ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхын тула хүдөөгэй ажалшан бүхэн бүхы шадабаринаа гарган ажаллажа байнхай. Манай Түнхэнэй ажахынуудай малшад үхэр малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ куузику ямар нүлөө үзүүлдэг бэ гэжэ һайн мэдэдэг болонхой гээд, хэлэхэ хэрэгтэй. Энэ шүүһэтэ тэжээлэй үндэр ургаса хуряажа абаад, ниитынгээ малда эдюулээд байбал, ажахы гүрэндэ һү, мяха худалдаха түсэб, даабариая амжалтатайгаар дүүргэхэ аргатай болоно гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй ха. Шухала энэ тэжээлые манай «Восточные Саяны» колхоздо 1965 онһоо тарижа эхилһэн юм. Мүнөө, түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы жэлдэ аймагай колхоз, совхозуудта 500 гектар куузику таригдаха.

Би 1970 онһоо энэ шухала тэжээлые ургуулжа эхилээ һэм. Шэрүүн уларилтай Буряад орондо куузику таригдадаг боложо байнхай гэжэ мэдэхэдээ, өөрынгөө шадабари, оролдолгые энэ ургамалда гаргахада яаха юм гээд, нэгэнтэ бэшэ һанадаг байгааб.

Куузикугай муу бэшэ ургаса хуряажа абаха талаар өөрынгөө нэгэ хэдэн һанамжа тухай республикынгаа механизаторнуудта тобшохоноор хөөрэжэ үгэхэ хүсэлэнтэйб.

Энэ ургамалые үрэжэл һайнтай, уһалагдадаг газарта тарихада таарамжатай. Үнгэрэгшэ, энээнһээ урдахи жэлнүүдтэ туйлагдаһан амжалтада ажахымнай механизаторнуудай оруулһан хубитань ехэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Мүн минии ажалда Галбайн дунда һургуулиин ахалагша классай һурагшад туһа хүргэдэг гээшэ. Залуу туһалагшадни амаралтынгаа үедэ ото намтай хүдэлжэ гарадаг юм.

Мэргэжэлтэдэй үгэһэн заабариие саг болзортонь дүүргээд байбал, куузикугай тогтууритай һайн ургаса хуряагдаха байһаниинь элитэ ааб даа. Хаһа сагтань зүбөөр тариха, ургамалые харууһалха, газартаа наг шэбхэ, минеральна үтэг гаргаха хүдэлмэридэ бидэ — куузику ургуулагшад гол анхаралаа табиха зэргэтэйбди.

Түрүүшын жэлдэ 15 гектарта куузику тарижа, гектар бүриһөө 713 центнер хуряажа абаа һэм. Түрүүшэн амжалтаараа улам далижан, хайшан гэбэл энэ сэнтэй ургамалые ехээр хуряажа абаха гэһэн хүсэл саашанхи хүдэлмэридэ ехэ нүлөө үзүүлээ гэжэ хэлэхэ байнаб. Минии ажалда ямар нэгэн нюуса арга үгы. Урдаа табиһан зорилгоёо һайнаар дүүргэхын тула намтай хүдэлһэн механизатор, һурагша бүхэн ехэхэн оролдолго гаргадаг.

Намар ургасаяа хуряажа дүүргэһэнэйнгөө удаа газараа 25—30 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалдагбди. Намартаа, үбэлдөө наг шэбхэ ехээр гаргахын тула яһала оролдонобди. Түрүүшын жэлнүүдтэ гектар бүридэ 80—90 тонно наг шэбхэ гаргажа тараадаг байбал, мүнөө 100—110 тонноор хүргэнхэйбди. Куузику тариха газарта хуушан шэбхэ гаргахада һайн гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала.

Хабартаа газарай гэдэмсээр участогта гаргагдаһан обоохойнуудаа бульдозерсор тараанабди. Газарайнгаа шииг нойтые сагтань хушахада һайн, тэрэнээ культиватораар 2-3 дахин элдүүрилхэдэ таарамжатай. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ куузикугай … сада һуулгадаг байбал, мүнөө тарилгаяа үрэһээр …дэг болонхойбди. Тарилгые СОН-2,8 түхэлэй сеялкэ… рэглэгдэнэ.

Шүүһэтэ тэжээлэй ургасые эрид дээшэлэлгэдэ минеральна үтэгжүүлгэ нүлөө үзүүлдэг. Энэ шухала ажалые хабар …хэдэг шалтайбди. Куузику тарихадаг газарайнгаа хүрэһэнэй шанарые хараадаа абажа суперфосфат, аммиачна литрэ оруулнабди. Гектар бүридэ 2—2,5 центнер түхэлэй минеральна үтэгжүүлгэ тараагдадаг. Энэ тэжээлые май һарын хоёрдохи хахадта һуулгахада таарамжатай. Байгша ондо тарилгая майн 24-дэ эхилжэ, энэ хүдэлмэриеэ гурбан ногто дүүргээб. Куузикугай баян ургаса хуряаха тухай тэ газетэ, журналнуудта бэшэлилогдоһон статья, … шөөлнүүд манай ажалда ехэ туһа хүргэнэ гэжэ тэмдэглэлтэй.

Куузику тариха, тэрэнээ хойноһоо харууһалга хэлэхэдэ оньһон техникэ хэрэглэдэг һаа, хуряалгаяа … түлэб гараар хэнэбди. … хүдэлмэриие оньһожоруулха хэрэгтэ эрдэмтэд һанал табиха бэзэ гэжэ найдана.

Түрэл республикынгаа ойн баярай жэлдэ гектар бүриһөө 850 центнер куузику ургуулжа абаха уялгатай. … дото дээрэнь дүүргэхын … ла эдир нүхэдтэеэ бүхы … дабариая гаргаж ажаллажа шиидэнхэйб.

С. ГОМБОЕВ,
«Восточные Саяны» колхозой Галбайн отделениин куузику ургуулагша.

Гончарь Павел Васильевичые республикымнай хүдөө нютагуудта һайн мэдэдэг, танидаг болонхой. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй бригадын хүдэлмэришэд холын отара, фермэнүүдтэ ошожо, газар үрэмдөөд, уһа гаргадаг ажалтай юм. Тиигээд уһа бүлэхэ насос тодходог. Газарай гүнһөө бурьялан гараһан тунгалаг луговодуудай магтаал һайшаалда хүртэһэн юм.

Үнгэрһэн жэлэй хабар тус бригадын хүдэлмэришэд Ленинэй орденто Борьёогой совхоздо худаг малтаһан юм. Энэ худагай уһаар хэдэн арбаад гектар сабшалан уһалагдадаг болоо. Урдань гандажа хатадаг газарһаа ехэ үбһэн хуряагдаһан юм.

ХУДАГ МАЛТАГШАД

…сэбэр уһаар хони хурьгадаа, үхэр малаа ундалуулхадаа һаалишад, хонишод ямар ехээр баясадаг гээшэб!

— Хүндэтэ жолоошоднай хэдыдээ уһа асарагша ааб гэжэ удэр һуниие илгадгүй хүлеэхэеэ болибо гээшэбди. Одоол хони хурьгадаа, үхэр малаа саг болзор соонь садатарнь уһалаад, тобир тарганаар адуулха аргатай болохомнай, — гэжэ баяртайгаар хөөрэлдэн, Павел Васильевич Гончариин бригадын хүдэлмэришэдтэ һайнииие хүргэн байхал даа. Хүдөө ажалшадай нигэжэ баясахань дэмы бэшэ юм. Хүн зоной ажаһуудаг газарһаа, уһа голнуудһаа холо байрладаг малшад аяга уһанай сэн һайн мэдэдэг зон.

Тиимэһээл Павел Васильевичай бригадын хүрэжэ ерэхыень хүлеэжэ байдаг болонхой. П. В. Гончарь арбан долоодохи жэлээ «Бурводстрой» трестын Улаан-Үдын оньһожоруулагдамал нүүдэл колонно хүдэлнэ. Энэ үе соо республикынгаа али олон нютагуудта худагуудые малтажа, һаалишад, хонишод, малшадта туһа хүргэжэ ерэһэн юм.

Эдэнэр үнгэрһэн жэл соо 12 худаг малтаха юм аад, 17 худаг малтажа, юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй даабари 56 процентээр үлүүлэн дүүргэһэн байна. Гурбадахи шиидхэхы жэл соо бүри эдэбхитэйгээр ажаллажа, амжалтаяа улам арьбадхахаар социалис уялга абаһан юм. Энэ түрүү бригадын коллектив байгша оной нэгэдэхи квартал соо гурбан худаг малтаха юм аад, долоон худаг малтажа, даабаряа хоёр дахин үлүүлэн дүүргэбэ. Худагуудые малтадаг арбан гурбан бригаданuудай дундаһаа эрхимлэжэ гараа. Бригадынь гэшүүд мүнгэн шангаар урмашуулагдаһан, Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэһэн байха юм.

Павел Васильевич Гончарь олон жэлэй туршада эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ байһанайнгаа түлөө Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министерствын Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан юм. «Буряадай АССР-эй габьяата механизатор», «РСФСР-эй социалис мүрысөөндэ эрхимлэгшэ», гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн.

— Бидэ хүн зоной ажаһуудаг газарһаа холо хүдэлнэбди. Холын отара, фермэдэ худаг малтахаяа ошохоһоо урда оньһон техникээ һайса заһабарилдаг, дутуу дунда юумэнүүдыень усадхадаг заншалтайбди, — гэжэ бригадир П. В. Гончарь хэлэдэг.

Нээрээшье, эдэнэр ажалай үедэ механизмуудһаа боложо һаатадаггүй. Худагуудые түргэнөөр малтадаг. В. Н. Бэиров, П. Г. Сменных гэгшэд ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг. Бригадирайнгаа үгэһөө гарадаггүй. Эдэнэр олон жэл соо суг хүдэлһэн, дүршэл шадабаритай хүдэлмэришэд юм. Үндэр мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд нигэжэ нэгэ һанал бодолтойгоор хүдэлхэдөө, ехэ юумэ хэжэ шададаг байна бшуу.

Эдэнэр туйлаһан амжалтаяа саашадань бүри арьбадхаха гэһэн һайн һайхан хүсэл зорилго урдаа табидаг. Тиимэһээл хаанашье, ямаршье ажал дээрэ амжалтатайгаар хүдэлжэ, хүдөө ажалшадай магтаал һайшаалда хүртэнэ.

Энэ түрүү бригадын гэшүүд Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойн һайндартэ зорюулан дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаад, тэрэнээ амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Эдэнэр мүнөө Зэдын аймагай ажахынуудта худаг малтажа байнхай. Түргэнөөр худагуудые малтажа, тус аймагай хонишодые уһаар хангаха гэһэн зорилго урдаа табинхай. Эдэнэр үшөөл үндэр амжалта туйлажа, юрөөл магтаалтайгаар бусажа ерэхэ байха.

Р. ЮРОВ,
«Бурводстрой» трестын салин хүлһэнэй таһагай инженер.

Москвада, хоёрдохи … тунска проездэ тур… 25 дабхар байрын гэр … дажа байна. Ажалай … Тугай орденто «Гид… таж» гэжэ бүхэсоюзна … тын коллектив энэ гэр … жа байнхай.

Иимэ юрын бэшэ бай… манай орондо түрүүшын … баригдана.

Барилгашад гэрэй … — түмэр бетон бүхэ … түрүүлэн бодхоогоод, … нээ тойруулан дабхар … бүхэниинень барижа эхил…

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гэрэй … дэхи дабхар хабсаргаж… байна.

ТАСС-ай фотохро…

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

УУЖАМ СЭДЬХЭЛ

Зураглал

Үглөөнэй наранай һаяхан бултайжа, алтарма шара туяагайнь Шүлэг добын абар-табар нарһа, шэнэһэн модонуудай оройе гэрэлтүүлэн байхада, Тама-Сурун Цыбендоржиевич үни бодонхой, хонидойнгоо хорёо соогуур ябаба. Үдэшэ орой болотор хонидоо адуулжа, хурьгадаа эдеэлүүлжэ, һүниин тэн багта унтаашье һаа, анханһаа эртэшэ аад, тэрэ үглөөнэй нарантай урилдааһан юумэдэл бодоод лэ байдаг юм.

Мүнөө хуһамаг соонь үбэлһөө үлэһэн багахан һүри сэл ногоон үбһэеэ тойруулжа зохидоор тармаад, һалхинда хиидэхэгүйнь тула модоор дарана. Модон хоорбо соо адхагдаһан талха таранай зүйл худхаад үзэнэ, Удаань хони, хурьгадайнгаа хашаагай үүдэ нээжэ, тоолоод, бэлшээридэ гаргана.

Тээсгэн колхозойнь түрүүлэгшэ Владимир Николаевич Шабанов ерэзэд, энээхэн үбһыень харaһанай һүүлдэ нигэжэ хэлэһыень хаанаһаашьеб һанаадхина:

— Мэдээл һэм, Тама-Сурун Цыбендоржиевич, таниие газаагаа мүнөөл нөөсэ үбһэтэйхэн байгаа гэжэ. Эхэ хонидой хоёр отара хамар хадхаха үбһэгүй, хурьгадтаашье эдюулхэ юумэгүй болошоод байна: Энээнһээ үгэжэ туһалалсаха болоолта даа, — гэжэ тэрэ хэлэбэ.

— Хабар иимэрхүү хагсуу хүйтэн болохо, хони, хурьгадай ногоондо садатар үды гэжэ юундэ мэдээгүй һууһан хонишод гээшэб тэдэтнэй, Сагай уларил ямараашье эрьежэ магад, нөөсэ үбһэгүйгөөр аргагүйл, — гэжэ Хандажап нүхэрынь тэрэ газаагаа даража байһан үбһөө үгэхэшье тиимэ дуратай бэшэ байба.

— Зай, абаашаг лэ даа. Хурьгаднай томо болбо, эхэнүүдээ дахаад хашалгүй бэлшэнэ ха юм. Нэгэ колхозой хонишод аад, бэе бэеһээ хэды центнер үбһэ хармалхамнай гү, — гэбэ аха лагша хонишон.

— Һайнта даа. Ехэ туһа хэбэт. Энэ үбһэнтнай олохон хони хурьгадые хүл дээрэнь гаргахал, — гэжэ түрүүлэгшэнь ехэ баярлаа һэн.

Үнэндөө үбһэ тэжээл хубаалгын үедэ бусад хонишодтой тон эдли хэмжүүрэй үбһэ абаа һэм. Хонидоо һайнаар адуулжа, тобир тарган байлгаһанай, тэжээлыень бодомжотой зүбөөр гаргашалһанай ашаар энээниие арьбалжа, нөөсэ үлөөгөөб. Мүнөө энэ хабарай хагсууда тэрэнээ өөрынгөө отарын хони, хурьгадта эдюулхэб гээ һаань, үбһөө ондоо хонишодто заал һаа, үгэ гэжэ хэншье баадхахагүй байгаа.

Теэд Тама-Сурун Аюров эдэ бүгэдын удха унгиие өөрөө һайн ойлгоно ха юм. Тиигээдшье энэмнай гансахан өөрынгөө бэеын амарые хараад, өөрөө һайнаар хүдэлжэ, магтаал шанда хүртэжэ ябаал һаа болоо, бэшэ зон яанаб гэжэ хэзээдэшье бодохогүй. Эгээн түрүүн лэ колхозойнгоо хамтын хэрэгэй түлөө һанаагаа табижа, зоной түлөөл оролдожо ябадаг хүн. «Тама-Сурун хэрэгтэй болоо һаань, хүндэ өөрынгөө үмдэжэ ябаһан хубсаһаашье тайлаад үгэжэрхихэл, уужамхан сэдьхэлтэй хүн юм», — гэжэ нютагайхиниинь хэлсэдэг.

Нээрээшье гансахан мүнөө жэлдэ бэшэ, энээнһээ урагшашье тэрэ өөрөө үбэлжөөнэйнгөө хажууда 25 гектар сабшалан даажа абаад, тэрэнээ өөрөө уһалдаг, үтэгжүүлдэг, үбһэшье бултанһаа ехэ сабшадаг, илангаяа тэрэнээ шэмэтэй һайн сэл хүхэ зандань абажа шададаг. Тиимэһээл тэрэнь арьбан ехэшье, хонидтонь ашаг шэмэ үгэсэтэй байна бшуу. Намар үбэлэй сагта хонидоо шадамараар адуулжа, үбһэеэ бодомжотой зүбөөр гаргашалаад, хабарай хагсууда горитойхон үбһэ нөөсэтэй байжа, бусад хонишодто тэрэнһээ хубаалдажа туһална.

— Нөөсэтэй байхам гээд, үбһэеэ хяһажа, гамнажа хонидоо тураажархёод, һүүлдэнь тэрэнээ ондоо хүнүүдтэ хубаажа байна гэжэ бү һанагты, Тама-Сурун Цыбендоржиевичай хонид жэлэй дүрбэн сагта монсогор тарган ябадаг. Тиимэл хадаа жэл бүри зуун эхэ хонид бүхэнһөө 100 гаран хурьга абана ха юм даа. Юрэдөөл хүдэлжэ шададаг хонишон гээшэ, Ёһотойл хүн даа, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Шабанов хэлээ һэн.

Хүдэлжэ шададаг. Зүб лэ даа. Нигэжэ хэлэхэдээ, хонишон гансахан үдэр һүнигүй, бэеэ гамнангүй хонидоо дахаад лэ ябана бэшэ. Харин хонидые хайшан тэжэ адуулбал, ходо тобир тарган байхаб, үбһэ тэжээлые яажа эдюулбэл, тэрэнь дутахагүй, хүхэ ногоон дээрэ гаратар хүрэхэб гэжэ хамаг ажалаа бодомжотой зүбөөр эмхидхэнэ, миил бар хүсөөр, мухар нюдаргаар туйлана бэшэ, харин ухаан болон баян дүй дүршэлөө гарган хүдэлнэ гэжэ түрүүлэгшэ хэлэнэ ха юм.

Хээрын һалхинда үлеэлгэжэ хүрилһэн хүдэр шарайтай, мундуу томо бэетэй, багша буурлатаһан толгойтой, ходо зөөлэхэнөөр энеэбхилэн байдаг дарую номгон энэ хүмнай. Зэдын аймагай Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо арба гаран жэлдэ эхэ хонидые харууһална.

Бүри Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай урда тээ тэрэ нютагтаа трактористаар хүдэлжэ эхилһэн. 1942 ондо Доной эрьеһээ немец фашистнарые намналсаад, Кенигсберг (мүнөө Калининград) хотодо дайгаа дүүргээ. Нютагаа бусажа ерэһээр лэ дахин трактор, комбайнда һуугаа. 1958—1962 онуудта «таряалангай хатан» кукурузын үндэр баян ургаса абахын тула ехэ хүдэлөөнэй боложо байха үедэ Тама-Сурун Цыбендоржиевич колхозойнгоо эгээл бэрхэ кукурузашадай нэгэн байһан. Эмээл мори унаһан хүнэй досоонь ороод харагдахаар бэшэ шугы бургааһан шэнги үдхэн үндэр кукуруза ургуулжа, ажахынгаа һаалишад, малшадые яһала баярлуулдаг бэлэй.

Тиихэдэ колхозой түрүүлэгшэ байһан Сандак Базарович Жаргалов нэгэтэ намар тэрээниие дуудаад, нигэжэ хэлэбэ:

— Зай, Бата-Далайн баабай, эхэ хонидые даажа абаха болоболто даа. Ондоо тиимэ һайдалтай хүн олдоногүй. Сэхыень хэлэхэдэ, зүндаа ёһоор таргалаагүй. Хонишон болохогүйб, шадахагүйб, кукурузашанаар муугаар хүдэлнэ бэшэб гэжэ байгаад, тэрэ олон табые хэлэжэ өөрыгөө үнэрхүүлбэшьегүй, ехэ арсабашьегүй. Хэрэгтэйл болоо хадань хониндо ороо гээ бэзэ гэжэ бодоод, анханһаа хойшо ямаршье ажалһаа арсажа үзөөгүй аад, абаһаар лэ хүдэлхөөр зүбшөөбэ.

— Тракторaa хэндэ тушааха хүнбиб? — гэбэ. — Оо, кукурузашан болохо хүн олдохо даа. Харин һайн хонишон лэ олдохогүй байна, — гэжэ түрүүлэгшэ баяртайгаар хэлээ һэн.

Тэрэ гэһээр эгээл 12 жэлдэ эхэ хонидые харууһална. Түрүүшын жэлдэ хонидынь туранхай байгаал, өөрөөшье дүй дүршэлөөр багашаг байжа, Тама-Сурун Аюров зуун эхэ хонин бүриһөө 80 гаран хурьга абаа. Тэрээнһээ хойшо зуун эхэ хонин бүриһөө нэгэшье жэл алгадгүй 100 хурьга абажа түлжүүлнэ. Нёдондо зуунһаа—109 хурьга абаа һэн. Мүнөө жэлдэ хаража байһан 624 эхэ хонидһоо 670 гаран хурьгадтай болонхой. Тэдэнээ һаяар эхэһээнь һалгаажа тушаахань.

М. НАМЖИЛОВ.

Зэдын аймаг.

Июниин 17-до нютагай Соведүүдэй һунгалта

ЭМХИ ГУРИМТАЙГААР, БАТА НЭГЭДЭЛТЭЙГЭЭР

Манай Буряадай Автоһомито Совет [оц]иалис Республикада ажалшадай де[пу]тадуудай нютагай Соведүүдэй һунгал[та]да бэлэдхэл, бүхы гүрэн соохидо ад[ли], эмхи гуримтайгаар, Коммунис пар[ти]ин ба Совет правительствынгаа дотоо[д]н ба гадаадын политикые бүтэдэ ара[г]раа зүбшэн хэлсэлгын, промышлен[но]стиин болон хүдөө ажахын, арад зоной [а]һуудалай эрилтэ хангалгын хамаг [ха]ы шухала асуудалнуудые шиидхэл[гэ]н, табан жэлэй түсэб даабаринуудые [бэе]лүүлгын оршон байдалда үнгэржэ [ба]йна.

Республикын ажалшад нютагай Сове[д]үдэй депутадуудта кандидадуудаар [дэб]жүүлэгдэһэн эрхим хүнүүдтэй уул[зал]ганuудай ба һунгуулиин урда тээхи [ху]раануудай үедэ КПСС-эй ЦК-гай де[каб]риин (1972 он) Пленумэй шиидхэбэ[ри]нүүдые дэмжэжэ, тэдэнние бэелүүл[хэ]дэ бэлэн байһанаа мэдүүлээ. Тэдэнэр [э]зориг эрмэлзэлээ гансахан үгэ дээ[рэ] бэшэ, харин ажал хэрэг дээрээ ха[руу]лна. Пленумэй шиидхэбэринүүдые [бэе]лүүлэн, республикымнай ажалшад [хү]дөө ажахые саашань хүгжөөхын тү[лөө] хүсэ шадалаа гамнангүй, промыш[ле]нностиин, хүдөө ажахын, арад зоной [хэ]рэглэлэй эд бараа болон про[ду]кцинуудые ехээр үйлэдбэрилхын тү[лөө] Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ [о]ролсоод, ажалай габьяа харуулна. [Бу]ряадаймнай ажалшад КПСС-эй ЦК[-гай] ленинскэ нацiональна политикые [дэ]мжэжэ, уласхоорондын амгалан байда[ли]е хангаха талаар ябуулжа байһан [аж]ал хэрэгүүдыень дэмжэжэ байһанаа [мэд]үүлнэ.

Ажалшадай депутадуудай нютагай [Сов]едүүдэй һунгалтада ба республикын 50 жэлэй ойн һайндэртэ бэлэдхэлэй [үед]э Буряад орон доторнай хаа хаана[ш]ье ажалша олоной габьяата хүдэлмэри [үнг]эрээ, шухала хэмжээ ябуулганууд [пол]итическэ үндэр хэмжээндэ, комму[низ]м байгуулгын алишье участогта ам[жал]тануудые туйлалгын оршон байдалда [үнг]эрнэ.

Тэрэнэй гэршэ — мал ажалые саашань хүгжөөжэ, мал ажалай продукцинуудые гүрэндэ тушаалга ба худалдалга [бэе]лүүлһэнэйнгээ түлөө 1973 оной [нэг]эдэхи кварталай дүнгөөр манай рес[пуб]лика РСФСР-эй Министрнүүдэй Со[вет]эй ба ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан [туг]та, мүнгэн шанда хүртөө. Гүрэнэй [про]мышленна предприятинуудай хоорон[до] үргэлгэрһэн Бүхэсоюзна социалис мү[ры]сөөнэй нэгэдэхи кварталай дүнгөөр [ман]ай Буряадай промышленностиин [нэг]ан предприятида союзна министер[ст]вонүүдэй ба профсоюзуудай ЦК-гай [нэг]эдэхи мүнгэн шангууд олгогдоһон [бай]на.

Промышленностиин, хүдөө ажахын, [тра]нспортын ба хэлхээ холбооной хү[дэл]мэрилэгшэд партийна организаци[нуу]дай хүтэлбэри доро 1973 оноойнгоо [соц]иалис уялгануудые амжалтатайгаар [бэе]лүүлжэ байна.

Нютагай Соведүүдэй мүнөө болохоёо [бай]гаа һунгалтын бэлэдхэлэй үедэ ма[най] республикын хүн зоной олошоржо [бай]һаниинь эли харагдаба, һунгагшад [олош]оро, мүн һунгуулиин шэнэ окру[гууд], участогууд нээгдээ. Мүнөө һунгал[тада] манай республикын хахад милли[он]шахуу хүн зон дуугаа үгэхэ байна. [Эн]э хадаа 10—12 жэлнүүдэй саада тээ [бол]оһон һунгалтануудай үеынхиһээ зуу [мян]ган һунгагшадай нэмэһые харуулна. [Энэ] үе соо нютагай Соведууд 23-аар [олош]ороо, харин нютагай Соведүүдтэ тэрэ [үеы]нхиһээ 1682 депутат олоор һунгаг[дах]нь. Арад зоной ба Соведүүдэй ажа[бай]далда боложо байһан эдэ хубилалта[нууд] хадаа Буряадай республикын га[зар] дээрэ социально-экономическа ехэ хубилалтанuудай боложо байһые элеэр харуулна гээшэ.

Һунгалта мүн КПСС-эй XXIV съездын ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй депутадуудай эрхэ ба уялга тухай шиидхэбэриин үндэһөөр СССР-эй Верховно Совет дээрэ баталагдаһан хуулиин бэелжэ байһан үедэ болохонь. Тус хуулиие баталан абалга хадаа совет гүрэнэй байгуулалтые, социалис демократиие саашадань хүгжөөхэ талаар манай партиин бэелүүлжэ байһан ехэхэн ниитэ политическэ ажал ябуулгые харуулна ха юм.

Энээнэй урда тээ үнгэрһэн һунгалтануудта бэлэдхэлэй үеынхидэ адли мүнөөшье ажалшад бэлэдхэлэй хүдэлмэринүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадаа, һунгалтын амжалтатай үнгэрхын түлөө хамаг бүхы хэрэгтэй юумэнүүдые хээ. Һунгуулиин 7856 окружной ба 691 участково комиссинуудта ниитын эмхинүүдэй, ажалшадай коллективүүдэй 34 мянган эрхим түлөөлэгшэд дэбжүүлэгдэһэн байна. Хэдэн арбаад мянган хүн агитаторнуудаар, пропагандистнуудаар, депутадта кандидадуудай этигэмжэтэ нюуһнуудаар, Соведүүдэй эдэбхитэдээр дэбжүүлэгдэжэ, ниитын ехэхэн хүдэлмэри ябуулһан байна. 1971 оной һунгалтын үеынхиһээ округууд 137-гоор олон болоо, сельскэ ба сомоной шэнэ 6 Совет байгуулагдаа.

Манай республика дотор сельскэ, сомоной, поселково, аймагай ба городской Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлгэ хаа хаанагүй эдэбхитэйгээр, эмхитэйгээр үнгэржэ дүүрэв. Дэбжүүлэгдэһэн эдэ нүхэдэй дунда Буряадта ажаһуудаг үндэһэ яһатан бүхэнэй түлөөлэгшэд бии. Тэдэнэр ажалай түрүүшүүл, хүн зондоо хүндэтэй хүнүүд — арадай ёһотойл түлөөлэгшэнэр байха юм. Мүнөө үедэ һунгуулиин Окружной комиссинууд депутадта 8361 кандидадые бүридэлдэ абаад байна. Тэдэнэйнь 61 процентнь хүдэлмэришэд ба колхознигууд, эхэнэрнүүд — 45, 25 процентнь 30 наһа хүрөөгүй залуушуул болоно. Депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүдэй 58 процентнь партийнабэшэ хүнүүд, 42 процентнь коммунистнууд байһан ушар хадаа коммунистнууд ба партийнабэшэ хүн зоной бата нэгэдэлтэй байһые гэршэлнэ. Дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай 60 процентнь шэнэ хүнүүд, тиимэһээ тэдэнэр дүршэлтэй болоһон нилээд олон хуушанай депутадуудтай хүдэлхэ байна. Мүнөө үедэ депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэгшэд һунгагшадтаяа уулзана, ажалшад тэдэнэртэ захяануудаа үгэнэ.

Ажалшадай захяануудые хаража үзэхэдэ, тэдэнэрэй табан жэлэй түсэбүүдые уридшалан дүүргэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулжа, мүн 1973 оноойнгоо социалис уялгануудые амжалтатай бэелүүлхээр зоригжолтой байһаниинь эли харагдана. Хото городууд болон һуурин тосхонуудаа болбосон түхэлтэй болгохо ажал ябуулгануудые һайжаруулха хэрэгэй шухала байһаниинь ажалшадай захяанууд дээрэ мүн лэ үзэгдэнэ. Гадна һуралсалай, элүүрые хамгаалгын, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын ба соёлой хүдэлмэринүүдые саашадань һайжаруулхын түлөө ехэхэн хүдэлмэри ябуулагдаха ушартай. Нэрлэгдэһэн бүхы эдэ захяанууд депутадуудай ба 14-дэхи зарлалай Соведүүдэй 2 жэл соо бэелүүлхэ ажалай программын үндэһэн болохо байна.

Мүнөө нютагай Соведүүдтэ болохоёо байһан һунгалтанууд арадай ба партиин бата нэгэдэлтэй, Коммунис партидаа ба совет Эхэ орондоо манай хүнүүдэй халуун дуратай байһые үшөө дахин харуулха гэжэ батаар найдагдана.

В. ДУБРОВСКИЙ,
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь.

[А]МАРШАЛАЯ

[До]ржи Банзаровай нэрэмжэ[тэ ба]гшанарай институдай түү[рэг]э хэлэ бэшэгэй факульте[тэй] IV ба V курсын студентнэ[р] ажабайдалда шанга тур[шалга]нуудай хаһа түлэг дун-...

[Тү]ухэ ба хэлэ бэшэгэй фа[культ]едэй буряад таһагай до[цент] Ц-Ж. Ц. Цыдыпов иигэ[жэ] хөөрэнэ:

— 35-дахи группын сту[дентн]эр тухай онсо хэлэмээр [б]һананаб. Эдэнэр хадаа [эрх]итэй, дорюун бэрхэ хү[бүүд], басагад юм. Илангаяа [...] Оборов, Б-С. Цыденов, [...] Цырендоржиев, Д-Р. Дам[...], С. Дашиева, В. Лыгде[нова], Г. Раднаева гэгшэд бу[ряад] хэлэ, литератураар гүрэ[нэй] шалгалта барихадаа, гүн[зэгы] удхатай, эрхим харюу[нуудые] үгэжэ, комиссии гэ[гшэдые] баясуулаа.

[Л]итературна таһагай 342-[ба] 343-дахи группануудай [...] Оля Балуева, Валя [...]феева, Люба Панова гэг[шэд] хоёр шалгалтануудаа һай[наар] ба эрхимээр тушаажа, [«Мүн]өө сагай ород хэлэн» гэ[жэ] предмедээр бүри шалгаран [гар]аа.

***

[Түрүүлэ]гшэ һарын 25-да, [2]8-да физкультура ба [спорт]ын таһагай 447-дохи, [445]-дохи, 443-дахи группа[нууд] «Научна коммунизмаар» [...] шалгалта барибал. [Коми]ссиин түрүүлэгшэ Черня[...] В., гэшүүн Атарханов [...] гэгшэд шабинараймгаа [...] бэлэдхэлтэй байһанда бая[...]. Арбан табан хүн «5», [...] долоониинь «4», үлэө[...] «хангалтатай» гэһэн [сэгнэ]лтэнүүдые абаа. Эрхи[мүүдэй] эрхимүүдые тоолобол, [...]ин И., Мамонов И., Козюлькин В., Веселов В. гэгшэд болоно.

* * *

Биолого-химическэ факультедэй декан Обожин В. И. үнгэрэгшэ шалгалтанууд тушаа һанамжаяа иигэжэ хэлэнэ:

— Мүнөө жэл экзаменууд шэнэ янзаар, тусхай гуримаар үнгэргэгдэжэ байна. Жэшээнь, «Биологи» гэһэн эрдэмэй шалгалтада ботаникаар, зоологёор студентнэрэй бэлэдхэл харагдаа. Тиихэдэ педагогикотой хамта биологи зааха методикоор шалгалта болоо. Минии һанахада, иигэжэ хамтадхаһан шалгалтанууд гүнзэгы удха шанартай. Студентнэргэ хүндэшэг байгаа, теэд хүнэй эрмэлзэл шадабари бүхы юумые дабадаг шуу...

* * *

Физико-математическа факультедэй табан группын студентнэрэй эрдэм шадабари шалгагдаба. Математикаар, методикоор хамтарһан шалгалта барихадаа, хорин гурбаниинь «табатай», гушан долоониинь «дүрбэтэй», жаран зургаан хүн «гурбатанууд» боложо гараа.

***

Хари хэлэнэй факультедэй 253-дахи группын студентнэр хари хэлээр шалгалта барихадаа, шанар һайнтай харюу үгэһэндөө баясанад. Эдэнэй тоодо Чиркова В., Мангадханова А., Сазонова В. гэгшэд орохо.

Ерээдүйн багшын нэрэ зэргые дээрэ үргэжэ ябаһандань халуунаар амаршалаад, саашанхи шалгалтануудайнгаа далайн саана һаадгүй тамаржа гарагты гэжэ юрөөе.

Г. БАЗАРЖАПОВА,
БГПИ-гэй студентка.

Александр Матросов! Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда үзэгдөөгүй ехэ баатаршалга эхилэн харуулһан, совет зондоо алдаршаһан, бүхы дэлхэйгээр суурхаһан энэ хүнэй нэрэ хэн мэдэхэгүйб даа!

Арадайнгаа эрхэ сүлөөгэй, саашанхи хүгжэлтын, зол жаргалай түлөө эдир залуу наһаяа хайрлангүй, дайсанай шэбээлһэн хэрэмэй гал һомото амһарые бэеэрээ бүглэжэ, сэрэгшэ нүхэдтөө добтолгын илалта туйлуулһан Александр Матвеевич Матросовой арюун һайхан дурасхаалынь, аша габьяаеынь хүн бүхэн сэдьхэл зүрхэндөө нангинаар хадагалжа ябадаг, олониитэмнай дурасхаалта хүшөө, музейнүүдые бодхожо, ажалшадай, һурагшадай, сэрэгшэдэй коллективүүдтэ нэрыень олгожо мүнхэлдэг, залуушуулай бригаданууд тэрэниие өөһэдынгөө зэргэдэ тоолон, үдэр бүриинь ажалай нормо дүүргэжэ. Сашые үнөөхил арба юһэнэйнгөө эдир дундаа ябаһан мэтээрнь хүндэлдэг.

Ами наһа, үхэл зэргэсүүлһэн хэсүү шанга тэмсэлдэ Александр Матросовой баатаршалгын жэшээ ямар ехэ зориг, диилдэшэгүй хүсэ түрүүлдэг байгааб? Сэрэгэй түүхэшэдэй, һонюуша пионернүүд — дайшалхы замай мүр мүшхэгшэдэй элирүүлһэнэй ёһоор Эсэгэ ороноо хамгаалгын, империалис Японой эсэргүү дайнай үедэ хоёр зуугаад гаран сэрэгшэд Матросовой баатаршалга дабтаһан, тэдэнэй дунда манай Буряад ороной хүбүүн Иннокентий Баторов алдаршаһан габьяатай...

Амгалан сагай үедэшье гүрэнэй, ниитын хэрэгэй ямар нэгэн гэнтын аюул хосоролдо дайрагдаха хирэндэнь, ами бэеэ хайрлангүй тэрэниие аршалан хамгаалдаг зоригтойшуул мүнөөшье элирэн гарадаг. Нэгэ жэшээ дурдабал, урзанда зун Воронежско областиин Анатолий Мерзлов гэжэ тракторист хүбүүн совхозойнгоо тарялангые түймэрһөө аршалан, баатарай үхэлөөр наһа бараа һэн. Тэрэнэй богонихон аад, баян намтар тухай «Комсомольская правда» дэлгэрэнгыгээр бэшээ, аша габьяаень мүнхэлэн тэмдэглэхэ тухай ВЛКСМ-эй Центральна Комитет тусхай тогтоол гараһан байна.

ЗАЛУУШУУЛЫЕ ПАТРИОТ ҮЗЭЛТЭЙГӨӨР ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ

АЛДАР СУУТА АЛЕКСАНДР МАТРОСОВОЙ ДАЙШАЛХЫ ЗАМААР

Александр Матросов баатарай үхэлөөр бэеэ мүнхэлһэн хүн! Алдар нэрэнь, аша габьяань хэтэ заяанда мартагдахагүй.

Энэ оной февралиин 23-да Александр Матросовой баатаршалга харуулһанһаа хойшо тэбхэр гушан жэл гүйсөө. Энэ ой Псковско областьдо, баатарай алдалан унаһан Чернушки тосхон шадарай газар нютагһаа эхилээд, хүүрыень хүдөөлүүлһэн, хүшөө табиһан Великие Луки город хүрэтэр һүр жабхалантайгаар, үргэнөөр тэмдэглэгдээ. Тэндэ хабаадалсаһан олон түмэн зоной дунда байлсаха би золтой байгааб.

Албанай хэрэгээр Москва ошоһон аад, журналистнуудай холбооноо саашань командировко абажа, фронтдо ябаһан газараараа шууд дайраад ерэхэ гэжэ, Великие Луки город зориһон байгааб. Ойр зуурашье болоо һаа, Александр Матросовой баатаршалгын 30 жэлэй ойе тэмдэглэлгэтэй дайралдажа, һонин юумэ хаража, үзэжэ, олон нүхэдтэй танилсажа, баян һанал бодомжонуудтай, тэмдэглэлнүүдтэй бусаһан байнаб.

I. ЧЕРНУШКИ ТОСХОНДО

Үшөө гушан жэлэй саана Чернушки гэжэ голой зүүн бэеын шэбэрэй ойн захада хабар, зун ото пулеметно взводойхиноороо оборонодо байхадаа, энэ горхоной нэрэтэй тэрэ суута дэрээвэн тиимэ холол байгаагүй ёһотой даа гэжэ һанагша һэм. Теэд мүнөө тэрээ руу заһамал харгыгаар хүнгэн автомашинаар ходоро гүйлгэлдэхэдэ, урданай үзэгдэл юрэ дайралдахагүй юм даа. Хайшаашье хара, хүгжэлтэтэ байдалай шэнжэ, тэмдэг. Ямар ехэ һандарал, хохидолдо ороһон газар нютаг аад, байлдаанай хойшолониие яагаа нягтаар үгы хэжэ шадаа гээшэб?

— Энэ, Локнянска районой хилэ гарабабди, — гээд Псковско областиин залуушуулай газетын редакциин корреспондент Виктор Васильев бодолгым таһалба.— Зүүн гар тээшээ харагты даа, —гэбэ.

Нюсэгэн добуунай оройе тэбхысэ хюһаһан тэгшэ нюруу дээрэ үндэр сагаан хүшөө харагдаба. Дүтэлхэ бүримнай түхэл маягынь элиржэ, эрид шуудаар зониие уряалан урагшаа дабшаһан эхэнэрэй дүрэ тобойбо. — Полкые энэ добуун өөдэ дахуулан, добтолгодо түрүүлжэ бодоһон баатар эхэнэр Алия Могдагуловагай дурасхаалда табигдаһан хүшөө,— гээд хажуудахи нүхэрни ойлгуулна.

Саашань адаглахада, һуурин тосхондохи эли тодо, үндэр салуу газартань элдэб маягай, бага ехэ хэмжүүрэй хүшөө обелискнүүд нангин һайханаар «тахигданхай», эдэл һүлдэ тэмдэгүүд дайн дажарай шэрүүн сагые һануулнад. Эдэ хүшөөнүүдэй дайралдаһан нэгэндэ тогтожо, нюур таладань алтан үзэгүүдээр һиилэһэн нэрэ обогууд соо ород, украин, татар, узбек, казах гэхэшэлэн оронойммнай олон яһатанай нэрэ алдарые уншажа болоно.

Чернушки эртэ хүрэжэ, Матросовто табигдаһан тэндэхи обелиск-хүшөөдэ һүгэдэн, сэсэг-веногуудаа табяад, үглөөнэй 10 саг 30 минутада эхилхэ баатар хүбүүнэй дурасхаалай сэрэгэй нааданда байлсаха гэһэн Псковско областиин бүхы 24 районой олон түмэн түлөөлэгшэд, областьтой мүрысэдэг хүршэ Эстониин делегадууд, Москва, Ленинград болоод бусад ехэ, бага городуудһаа айлшаар ерэһэн залуушуулай этигэмжэтэд, дайшалхы замай мүр мүшхэгшэд, нютаг шадарай арад зон эндэ суглараад байгаа. Бүри хүндэтэ түлөөлэгшэдые — 260 комсомолшуудһаа бүридэжэ, 10 хоногой урда тээ Псков городһоо санаар ябагаар гараһан «сагаан десантые» хүлеэжэ урдаа гаргаад, дэрээвэн руу дабшаха гэжэ байгаа.

Бүтүү шэбэр, ой модые һэтэ сохиһон самсаалааар дабшанабди. Ябад гээд лэ «Чернушки хүрэтэр 9, 5, 3 км» гэһэн бэшэгтэй харгы зааһан тэмдэг годлинуудые харанабди. Чернушки гэжэ бишыхан голхон дээрэхи хүүргэ гаталаад, ойн соорхой хүнхэр ехэхэн талада гаража ябахадаа, «одоол, хүрэжэ ерэбэбди» гэжэ суг ябаһан нүхэдни хэлэбэ.

Автомашиның зогсон сасуу, бишье яаража буугаад, бахардаһандаа түрүүшээр ойлгожо ядан, «алим бэ» гэбэб. Нүхэдэйнгөө эрьежэ, заажа үрдеэгүй байтар, шобхо өөдөө харбаһан сагаан хүшөө, хажуудань фашистнарай дзот обёоржорхибоб. Аалихан дүтэлжэ, амяа татаад, зогсобоб. «Минии үүри үетэн, шинии, маанадай мүнөөдэрэй жаргалай түлөө ами наһаяа үгэһэн бодото газаршни энэ ха юм даа» гэжэ гэнтэ һанажархихадаа, зосоомни батлайгаад, нюдэмни уһатаадхёо һэн. Яажа байна гээшэбиб гэжэ бэеэ зэмэлээд, зог татахымниш тэндэ, «первая рота становись» — гэһэн захиралта соностоод, обёорон гэһээмни хүшөөһөө тээ саанахана сагаан комбинезонтойнууд шамбай улаан хүбүүд жэрылдэжэ байшанхай. Үнөөхи сэрэгэй наада харуулха хүбүүд ха юм гэжэ бодоод, һонирхон дүтэлбэб.

Арбан найма, юһэнэйнгөө эдир дундаа ябаһан хэниинь хэн гэшэгүй сэбэр хүбүүд. Гушан жэлэй саана эдээн шэнги иимэл сэрэгшэд үглөөдэр «эртэ добтолжо, Чернушки дэрээвэн дайсадһаа сүлөөлхэ» гэһэн захиралта абаад байхадаа, энэ урдахи ой соо үдэшэ орой комсомолшуудай суглаа татажа, дайшалхы зорилгоёо зүбшэһэн байгаа. Тиихэдэ түрүүлэн үгэ абаһан рядовой солдат Александр Матросов:

«Гартаа буу барижа шадаха байһан, зүрхэнэйнгөө сохиһон сагта дайсадтай би тэмсэхэб. Бидэнэр энэ захиралтые заатагүй дүүргэхэбди», — гэжэ хэлэһэниинь бултанай тангариг шэнгеэр соностоо һэн.

Тиин үглөөдэр үглөөниинь тангаригаа бэелүүлһэн хэрэгынь бүгэдэндэ мэдээжэ.

Тэрэ байлдаанай нэгэ хэһэгые һажаан дабтажа, Александр Матросовой дурасхаал болгохо гэжэ эндэ ерээд, бэеэ зэһэжэ, «байлдаанда» бэлэдхэжэ байһан улаан хүбүүдые һайхашаан харахадаа, омогорхон, баяраар сэдьхэлээ заһан, һанаа һэм: тиихэдэ, гушан жэлэй саана, солдадууд иимэ хуу нэгэ жэгдэ саһан дээрэ обёорогдосогүй сагаан комбинезонтойнууд ябаагүй һааб даа. Теэд хубсаһаншье байба гэлэй. Буу зэбсэгынь танигдашагүй ондоо. Ондоол хадаа урданайхиһаа һураггүй мэргэн, хүсэтэй.

Харин Чернушкидахи үглөөнэй номгон агаарые энэ оной февралиин 23-да дэлбэ татаһан хүсэтэ һомоной тэһэрээн, пулемет, автомадуудай һомоной эшхэрээн, солдадуудай «ура» хашхараан — солдадуудай амгалан сагай ээлжээтэ хэшээл һуралсал, сэрэгэй наадан, агаарһаа бууһан десантнууд. Псков городһоо мүнхэ зулын гал гурбан сүүдхэ соо ябагаар гүйлдэжэ асарһан габшагайшуулые угталга, хэдэн мянган хүнэй хабаадалгатай митинг — Александр Матросовой гэрэлтэ дурасхаалда зорюулагдаһан эдэ бүхы сэдьхэл хүдэлгэмэ, һүрөөтэй, гоё һайхан зүйлнүүдые миил хуурай үгөөр тоолоод гарашахаар бэшэл даа.

Чернушки дэрээвэнэй дүрбэн тээһээ ой модоор, шугы бургааһаар тойруулагдаһан табяад гаран гектар тухай талмай дээрэ Александр Матросовой хүшөөгэй дэргэдэ олон хүн. «Мүнхэ зула, факел асарагшад харагдаба, түргэн гүйлдөөшэд ерэбэ! Харгы гаргагты!» — гээд гурим сахигшад зондо хандаба. Хүнүүдшье хоёр тээшээ хаха һүрөөд, коридор гаргажархиба. «Псков — Чернушки — Великие Луки» гэһэн бэшэгтэй үргэн улаан лентэ үбсүүн дээгүүрээ нэмэрүүлэнхэй долоон хүбүүд гүйлдэжэ ерээд, Матросовой хүшөөгэй дэргэдэхи табсан дээрэ зула бадарааба. Тиихэтэйнь зэргэ саһа бургажа байһан бүрхэг тэнгэри өөдэ гурбан ногоон ракетэ дэгдээгдэбэ. Добтолгынгоо шатада, Чернушки горхоной хойто, хотогор эрьедэ мүлхижэ хүрөөд, дохёо хүлеэжэ хэбтэһэн солдат хүбүүд һуга харайн бодоод, автомадаараа таршагануулан, урагшаа дабшаба. Урдаһаань дзодой нүхэн хара амбразураһаа пулемет буудажа, гал дүлэ соробхилуулба. Хүбүүд хэбтэшэбэ. Хүн бодоногүй. Теэд үнишье болонгүй баруун талаһаа нэгэ солдат эрид шуудаар урагшаа гүйбэ. Үнөөхил пулемёт табжаганаба. Солдат унашаба. Амиды, Мүлхинэ. Үндыжэ ерээд, хоёр гранат хойно хойноһоо дзот руу шэдэбэ. Тэндэһээ аниргүй болобо. Солдадууд дахин бодоод добтолбо. Дарагдаа гэжэ һанаһан пулемет баһал улаан дүлөөр соробхилбо. Дзодой баруун урдаханһаа үнөөхил солдат-Матросовнай гэнтэ гүйжэ бодоод, хэдэн алха харайгаад, дзодой амһар халхалан, зүүн хажуу дээрээ хэбтэшэбэ. Пулеметшье хахажа, аниргүй болошобо. Энэ аюулта галай һүнөөгдэхые хүлеэжэ, тэсэн ядажа хэбтэһэн хүбүүд ой тайга зэдэлсэ «ура» хашхаран добтолжо, дзодые бүһэлэн абаад, саада тээнь гаран сасуу, баруун гартаа автомадаа дээрэ үргэн, шууд урагшаа алхалһан Александр Матросовто Великие Луки городто табигдаһан хүшөөгэй маяг хэлбэри харуулан, солдадууд минута тухай шэмээгүй зогсон, баатар нүхэрэйнгөө дурасхаалыень дурдаад, автомадтаа үлэһэн бүхы һомоёо буудажа, абажа ябаһан гранатаяа бүгэдыень шэдээд, һөөргөө бусахадаа, солдат бүхэн улаа ягаанаар удаан носодог ракетэ аһаагаад, амгалан байдалай энэ тэмдэг һүлдэ асаржа, хүшөө шадар дэлгэгдэһэн гушан түүдэгые носоожорхибо. Түүдэг бүхэнэй дэргэдэ ВЛКСМ-эй комитедэй туг доро ажалаараа, һуралсалаараа шалгарһан хүбүүд, басагад жагсаалда байба. «Сагаан десантда» хабаадалсажа, арбан хоногой аяншалгада һуурин тосхонуудаар, колхоз, совхозуудаар, предприяти, һургуулинуудаар ябахадаа, районуудай түлөөлэгшэд юу хэһэнээ түүдэбшын тэндэхи тугуудай дэргэдэ ошожо элидхэнэ. Тэдэнэр арад зоной дунда политико-ойлгууламжын, соёл гэгээрэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулаа, наада концертнүүдые табяа, спортын мүрысөөнүүдые эмхидхээ.

Хоёр далитай «АН-2» хоёр самолет найр нааданай боложо байһан т а л м а й д э э г ү ү р ниидэн, арбан парашютистнүүд һолонгото үнгын сэсэг һалбаруулаад, аалиханаар буужа эхилбэ. Улаан бүдөөр хэһэн «Т» үзэг тэмдэг оножо бууха зорилгоёо булгадаа дүүргэбэ. Сагаан саһан дээрэ элдэб үнгэтэ парашюдаа хумижа үрдеэгүй байтарнь, баһал иимэ гоё һайхан хубсаһатай, хөөрхэн, зохидхонууд, ГПТУ-гай һурагшад — басагад дүтэ шадар ургажа байһан дун сагаан хуһадта гүйлдэжэ ошоод, гушан улаан пулаад зүүжэрхибэ...

Чернушкида болоһон дурасхаалта үйлэ хэрэгүүдэй түгэсхэлдэ митинг боложо, ВЛКСМ-эй ЦК-гай, райкомуудай, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, үйлэдбэриин түрүүшүүл үнэн зүрхэнэй халуун үгэ хэлэжэ, Коммунис партиин хэрэгтэ хододоо үнэн сэхэ ябахаяа, коммунизм байгуулгада улам эдэбхитэйгээр хабаадахаяа бэлэн байһан тухайгаа тэндэ байлсаһан олон мянган ажалшадай зүгһөө тангаригаа үгөө.

Иигэжэ Чернушкида эхилһэн дурасхаал ёһололой үргэлжэлэл Великие Луки городто, Александр Матросовой хүшөө-музейн дэргэдэхи талмайда тэрэ үдэрэй үдэшэниинь болоод, үглөө, нүгөөдэрынь үргэлжэлөө һэн.

Ц. ДУГАРОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Александр Матросовой баатаршалгаяа харуулһан дзот ба баатар-геройдо зорюулагдаһан обелиск. Дээрэнь — дайшалхы замай эдир мүр мүшхэгшэд.

Авторай фото-зураг.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто).

АРАД ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

Социалис гүрэнүүд арад зонойнгоо байдалые һайжаруулха гэһэн экономическа зорилготой политика бэелүүлдэг. Сагай ерэхэ бүри эдэ оронуудта ажалшадай байдал улам һайжарна. Хүн зоной байдалай һайн зохид байхын тула элдэб хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Арад зоной аша туһада хэгдэжэ байһан ажал ябуулгые гэршэлһэн хэдэн жэшээ харуулая.

БУХАРЕСТ. Жэлэй эхинһээ хойшо Румыниин ниислэл болон ороной бусад 12 хотын городской телефоной сеть 29 мянган телефоноор үргэдхэгдөө. Энэ сагай турша соо гурбан шэнэ станци баригдаһан, 14 станциин хүсэн дээшэлүүлэгдэһэн байна.

Хара далайн эрьедэхи Олимп, Юпитер, Нептун, Мангали, Эфори гэжэ аяншалагшадай байха бүлэг барилганудые хэрэгтэй шухала түхеэрэлгэнүүдээр хангалга дүүрэбэ. Энэ сезондо эндэ амарха хүнүүд хотонууд хоорондын автомат телефоной холбоо хэрэглэжэ, хөөрэлдэхэ аргатай болоо.

ПРАГА. Хотын түбтэ, Влтавын эрьедэ, хэтэ мүнхэдөө байлгагдахаар түхеэрэгдэһэн хуушан пароходой хоёр дабхар палуба дээрэ үмсэдөө барилга хэхэ материалнуудай выставкэ-магазин нээгдэбэ.

Промкооперациин мэдэлэй барилгын материалнуудай арбаад завод, фабрикын продукци энэ выставкэ-магазинда харуулагдана. Гэрэй оройн элдэб хушалга, гоёлтын плиткэ, панельнүүд, цемент, шэрэ бии. Хүнүүд дуратай юумээ эндэ шэлээд, һүүлээрнь тэрэнээ складһаа абаха байна.

Мэргэжэлтэд эндэ саг үргэлжэ байлсажа, барилга хэхэ, мүн барилгын материалнууд болон тэдэниие хэрэглэхэ тухай худалдан абагшадта зүбшөөл үгэнэ. Ямар нэгэ материалай магазинда үгы байгаа һаань, консультантнууд тэрэниие хаанаһаа худалдан абахаб гэжэ хэлэжэ үгэдэг байна.

ВАРШАВА. Познань хотын барилгашад туршалгын гэр һаяар зохёожо эхилхэнь. Тэрэ арадай Польшодо байрын гэр барилгада шэнэ шата нээхэ юм. Проект зохёогшод шэнэ бүтээлээ «ерээдүйн гэр» гэжэ нэрлэнэ. Мүнөө баригдажа байһан гэрнүүдтэ орходоо, шэнэ гэр уужам салуу таһалгануудынь зохидоор тааралдуулагдаһан байха. Лифтнүүдэйнь шууяанай дуулдахагүйгөөр тэдэнь байрын таһалгануудһаа холодуулан хэгдэхэ байна.

Барилгын бүхы материал — үүдэнэй барюулһаа эхилээд, ванна, дулаасуулгын батарей хүрэтэр — ороной промышленностьда бэлдэгдэхэ, Польшын химиин промышленностиин материалнууд эндэ үргэнөөр хэрэглэгдэхэ байна.

УЛААН-БААТАР. Ниислэлэй коммунально-ажаһуудалай хангалгын управлениин предприятинууд арад зондоо 140 ондоо ажал хэжэ үгэдэг.

Уридшалан хэгдэһэн захилнуудые дүүргэлгэ арад зониие хангаха хэрэгтэ ехэ үүргэтэй. Уридшалан хэһэн захил бэелүүлгэ энэ жэлдэ хангалтын бүхы ажалай 70 процентнь болохо юм. Коммунально-ажаһуудалай хангалгын үшөө арбан томо, тэрэ тоодо ажалшадай захилаар монгол хубсаһа оёхо шэнэ предприяти ашаглалгада орохо.

(ТАСС).

Социалис оронуудаар

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ШЕФҮҮДЭЙ ТУҺАЛАМЖА

Үглөөнэй улаан шаргал наран шобхо үндэр хадын саанаһаа «нойрмог» элшэеэ үлгэн дэлхэйн үбсүүн дээгүүр сасаһаар бултайжа эхилбэ. Ой соо хон-жэн. Гансал хүхы шубуунай донгодохо, һэр-мэрхэн һэншээндэ модоной набша намаагай һаршаганалдаха дуулдана. Уданшьегүй хүнүүд иишэ ерэжэ, апиргүй байдалые һэргээбэ.

Халуун ажалай охиншье бусалшаба. «Дружба» хюрөөгэй таршаганалдаха, модоной хүндөөр газарта унаха, һүхэ бариһан хүнүүдэй модоной гэшүүһэ сэбэрлэхэнь холуур сууряатана. Ашаанай машинанууд хойно хойноһоо һубарилдан ерэжэ, барилгын модо тээгээд, абаашаха газартань зөөнэ.

Модо отологшод Михаил Жарков, Юрий Богданов, Владимир Стялидзан гэгшэдые харахада хүлһөө аршаад лэ, тамхилхашье сүлөөгүй ажаллана. Тиихэдэ жолоошод Георгий Севергин, Михаил Коробенков, Эдуард Балданов гэгшэд машинаар модо зөөхэдөө, нэгэшье һаадгүйгөөр ажаллажа, нүхэдэйнгөө дундаһаа шалгараа.

«Бурводстрой» трестын автобазын хүдэлмэришэд Улаан-Үдын аймагай «Восход» колхоздо жэл бүри ошожо, туһаламжа үзүүлдэг юм. Мүнөөшье тэдэнэр һайжаруулагдаһан сабшалангаа хорёолхо һургааг, гасуу отолжо бэлдэхэдэнь, шефтээ абаһан колхоздоо ехэхэн туһаламжа үзүүлбэ. Автобазын хүдэлмэришэд нэгэ үдэрэй туршада 3.000 гаран һургааг, гасуу ойһоо отолжо бэлэн болгоод, сабшалан дээрэнь зөөжэ үгэһэн байна.

Колхознигууд автобазын хүдэлмэришэдтэ һайниие хүргөө.

И. НИКИТИН,
«Бурводстрой» трестын автогаражай слесарь.

Захааминай аймагай колхоз, совхозуудай уран һайханай коллективүүдэй дундаһаа шэлэгдэһэн 30 хүн Монголой Арадай Республикын Сэлэнгын аймагаар ябаад бусажа ерэнхэй. Тэдэнэр аймаг соогоо суурхаһан дуушад, хатаршад болоно. Цахирай дунда һургуулиин багша Н. Б. Лубсанова, аймагтахи харгы заһабарилгын управлениин бульдозерист А. Лубсанов, Үлэгшэнэй магазинай наймаалагша Л. Дамдинова, Санагын дунда һургуулиин багша Д. Б. Базаров, Закаменск хотын соёлой ордоной эстрадна оркестр (хүтэлбэрилэгшэнь В. Жикулин) болон бусад тэдэнэрэй дунда бии.

Аха дүү Монгол ороной ажалшад тэдэнэрэй ерэһэн лэ нютагта хани халуунаар угтаһан, табиһан концерт наадыень ехэтэ һонирхон хараһан байна.

АЙМАГАЙ АРТИСТНУУД АЙЛШАЛНА

Захааминай, Яруунын аймагууд хоорондоо мүрысэһөөр үнинэй юм. Хоёр аймагай делегадууд бэе бэедээ айлшалалсадаг, ажалайнгаа дүршэлыс халан абалсадаг байна. Захааминай аймагай уран һайханай бүлгэмэй коллектив Яруунын аймагай колхоз, совхозуудаар, эмхи зургаануудаар ябажа ерэбэ. Тэдэнэр концерт наада табихаһаа гадна, соёлой эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдтэй, һургуулинуудай багшанартай, колхоз, совхозуудай таряашад, малшадтай уулзажа хөөрэлдэһэн, ажалайнь дүй дүршэлтэй танилсаһан байна.

Ш. БАКШЕЕВ.

АМТАН ЭДЕЭН—СТОЛОЙ ДЭЭЖЭ

Хяагтын райпогой столово эдеэ хоолой выставкэ энэ жэлдэ гурбадахяа эмхидхэбэ. Городой ажалшад иимэ выставкын нээгдэхые хүлеэжэ байдаг. Тиигэншьегүй яахаб! Мяхаар, загаһаар хэһэн эдеэ хоолой 100 гаран зүйл столой хэшэг болгогдон табигдажа, столоводо ерэгшэдые угтана. Шараһан шашлык, рулет, загаһанай сосиска, каштан, торт, бисквит, «Садко» гэжэ печени, элдэб пирогууд стол дээгүүр харагдана. Хүнүүд дуратайгаа шэлэжэ абаад, урма баяртай столовоһоо гаража ошонод. Элдэб зүйлэй амтатайхан эдеэ хоол бэлдэһэнэйнь түлөө хүнүүд столовын хүдэлмэрилэгшэдтэ баярые хүргэһэн үгэнүүдые дурадхалай дэбтэртэ бэшэнэд.

Иимэ хэмжээ ябуулга үнгэргэхын тулада столовын тогоошод яһала оролдолго гаргаа. Галина Черепанова, Любовь Жарникова, Людмила Русина гэгшэд шадамар бэрхээр эдеэ хоол шанадаг, бэлдэдэг байһанаа эндэ гэршэлээ.

— Эдеэ хоол худалдаха выставкэ ходо эмхидхэхэдээ ямар зорилго табина гээшэбта? — гэжэ райпогой столовын директор В. А. Баранцеваһаа асуубабди.

— Нэгэдэхеэр, амтатай эдеэ хоол шанажа, бэлдэжэ һурахадань городойхидтоо туһалнабди. Хоёрдохёор, ямар продуктаар хайшаа эдеэ бэлдэжэ болохоб гэжэ хүнүүдтэ харуулха хүсэлэнтэйбди. Юуб гэхэдэ, выставкын үедэ столовымнай тогоошод тайлбари, зүбшөөл хүнүүдтэ үгэдэг байна. Гурбадахяар, ямар эдеэ хоол манай столоводо захил хэжэ болохоб гэжэ хүнүүдтэ харуулна гээшэбди,— гээд тэрэ асуудалдамнай харюусаа һэн.

А. СУРМАЧ.

Улаан-Үдын эдеэ хоолой, худалдаа наймаанай эмхи зургаанууд наймаалагшадайнгаа мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг байна. Улаан-Үдэдэ һаяхан «Ажалдаа дурлажа хүдэлхэ гээшэ — амжалтын үндэһэн» гэһэн тематическа диспут үнгэргэгдэһэн байна. Эндэ үгэ хэлэгшэд наймаалагшын үндэр уялга, ажал хүдэлмэри тухай тодорхойгоор хөөрөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: диспудта хабаадагшад.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

Болоһон ушар

НЭРЭГҮЙ НЭХЫТЭ

Зүбшөөл заабаригүйгөөр, дура зоргоороо агнуури хэжэ ябадаг нэгэ этэгээд Хяагтын аймагай Наушки тосхондо бии болонхой гэһэн мэдээсэл Байкалрыбводой управлениидэ абтаһан байгаа.

Шалгажа үзэн гэһээ, Наушки станциин хүдэлмэришэн Клочихин А. Н. гэдэг Сэлэнгэ голой нэгэ арал дээрэ дура зоргоороо агнуури хэдэг байба. Тиихэ мүртөө Клочихин энэ арал дээрээ 3 х 4 метрэй гэр барижа, доронь мүльһэтэй склад түхеэрһэн байгаа. Нэгэндээ нэтэрһэн нэрэгүй нэхытэ тэрэ гэрэйнгээ хажуу тээхэнэ «Охотинспекциин 2-дохи пост» гэһэн үгэнүүдые аржытар бэшэжэ, бэеэ нюуһан байба. Энээнэйнгээ хажуугаар ангуушад болон загаһашадай бүлгэмэйхидые шалгажа байха эрхэтэй ниитын инспектор гэһэн хуурмаг үнэмшэлгэ өөрөө зохёоһон байгаа хаш. Тиихэдэ милициин зүбшөөлгүйгөөр бага аматай буу, бүридэлдэ абтаагүй мотоортой онгосотой, хэдэн олон гүльмэ, губшууртай байһаниинь элирүүлэгдэбэ.

Нэгэндээ нэтэрһэн Клочихин эдэ бүгэдэеэ балшыса барюулха болоходоо, нютагай Соведэй, милициин түлөөлэгшэдтэ хэрзэгыгээр хандаһан, занаһан, харааһан байгаа.

Байкалрыбводой управлени нэгэндээ нэтэрһэн Клочихиниие харюусалгада хабаадуулха гуйлтатайгаар Хяагтын аймагай прокурорто һаяхан хандаба.

А. ХАМАГАНОВ,
Байкалрыбводой управлениин хүдэлмэрилэгшэ.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН ЦААНАҺАА

НИКОЗИ

Дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай аша туһада

ТАСС

«КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ерэлгэ, президент Никсонтэй хэхэ хөөрэлдөөнүүдынь бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха хэрэгтэ шухала удха шанартай»,— гэжэ Кипрэй ажалша арадай түрүү үзэлтэ партиин (АКЭЛ) генеральна секретарь Э. Папаиоанну партиин Бүхэкипрэй конференци дээрэ мэдүүлээ.

Европодохи, бүхы дэлхэй дээрэхи шахардал һуларуулхын, эб найрамдал бэхижүүлхын тула Советскэ Союзай хэжэ байһан шухала хэрэгүүдые Э. Папаиоанну үндэрөөр сэгнэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ерэлгэ, президент Р. Никсонтэй хэхэ хөөрэлдөөнүүдынь «уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулха, эб найрамдал бэхижүүлхэ, арадуудай ба правительствануудай хоорондоо үгэеэ хүсэд ойлголсохо хэрэгтэ тон шухала туһа хүргэхэ. Энэнь гансашье СССР-тэ, США-да бэшэ, мүн бүхы дэлхэйдэ шухала удха шанартай», — гэжэ парламентын депутат, Аргентинын Компартиин ЦК-гай гэшүүн Хесус Мира мэдүүлбэ.

Л. И. Брежневэй хани ёһоной уулзалга хэхэеэ ерэлгэнь бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал тогтоохые оролдон, Советскэ Союзай эб найрамдалта политика залан сэхээр бэелүүлдэгэй үрэ болоно гээд депутат тэмдэглээ.

БУЭНОС-АЙРЕС

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ АША ТУҺАДА

ТАСС

Эб найрамдал бэхижүүлхэ, уласхоорондын түгшүүрил һуларуулха, арадуудай хоорондоо үгэеэ хүсэд ойлголсохын тула Совет правительствын бэелүүлдэг хэрэгүүдэй түлөө манай арад омогорхоно гэжэ Х. Мира ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлбэ.

Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ерэлгэ КПСС-эй XXIV съезд дээрэ хараалагдаһан эб найрамдалта программые бодото дээрэнь бэелүүлгэ болоно гэжэ Аргентинын парламентын депутат хэлэһэн байна. «Тус программа хэлбэришэгүй батаар бэелүүлэгдэнэ» гэжэ энэ ушар элирхэйлэн гэршэлнэ.

МЕХИКО

Шухала удха шанартай

ТАСС

Чилиин арад шэнэ общество байгуулжа байна. Эдэнэй дүй дүршэл бүхы Латиин Америкэдэ шухала удха шанартай гэжэ Мексикын национальна баялигуудай министр Орасио Флорес де Ла Пенья Урда Америкын зарим оронуудаар хэһэн аяншалгынгаа дүнгүүдые согсолходоо, журналистнуудта мэдүүлбэ. Мүнөө Чили Мексикэ хоёрой хоорондо худалдаа наймаанай харилсаан амжалтатайгаар хүгжэжэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

— Президент Эктор Хосе Кампорын толгойлдог Аргентинын шэнэ правительство богонихон болзор соо хэдэн шухала хэмжээнүүдые хараалан бэелүүлээ. Эдэнь ороной үргэн ниитэ арад зоной аша туһада харюусана, —гэжэ министр хэлэһэн байна.

УЛААН-БААТАР

Выставкэ нээгдээ

ТАСС

Продукциин шанарта зорюулагдаһан выставкэ эндэ нээгдээ. Тэрэ хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдэй холбооной съездэ, республиканска зүблөөндэ зорюулагдаһан байна.

200 гаран промышленна предприятинуудай, ажахын эмхинүүдэй үйлэдбэрилэн гаргаһан эд бараан, эдлэл хэрэгсэлнүүд выставкэдэ табигдаһан байха юм.

ДЕЛИ

Эб найрамдал, аюулгүй байдал бэхижүүлхын түлөө

ТАСС

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ошохоёо байһан тухай Индиин хэблэл үргэнөөр бэшэнэ. Энэнь уласхоорондын шахардал һуларуулха, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал, аюулгүй байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргэхэ байха гэжэ «Хиндустан таймс» газетэ бэшэнэ.

Совет-американ экономическа, худалдаа наймаанай харилсаа бэхижүүлгэ эдэ хоёр орондо ехэ туһа хүргэхэһөө гадна, мүн уласхоорондын оршом соо худалдаа наймаа хүгжөөхэ арга олгохо байха.

КОПЕНГАГЕН

У. Роджерс Копенгагенда ерэбэ

ТАСС

США-гай гүрэнэй секретарь У. Роджерс эндэ ерэбэ. Хоёр үдэрэй турша соо эндэ байха үедөө тэрэ Даниин правительствын түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдөөнүүдые хэхэ, удаань НАТО-гой Соведэй июниин 14—15-да Копенгагенда болохо сессидэ хабаадаха байна.

ЛОНДОН

Конгресстэ бэлдэнэ

ТАСС

Эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй Москвада болохо бүхэдэлхэйн конгресстэ Англиин түрүү үзэлтэй эмхинүүд ехэ бэлэдхэл хэнэ.

Конгресстэ бэлэдхэл хэхэ Британиин комитет делегадуудаа Москва эльгээхэ уряал ниитын олон эмхинүүдтэ тарааба. Наада захынь абахада, 100 делегат, тэдэнэй дунда ниитын эмхинүүдэй, нэн түрүүн профсоюзуудай ба кооперативна эмхинүүдэй түлөөлэгшэд Англиие түлөөлхэ байха гээд найдажа байһанаа комитедэй секретарь Альфред Ломас мэдүүлээ. Англиин арадай бүхы хүсэл эрмэлзэл, һанал бодол энэ конгресс дээрэ эли тодоор харуулагдаха байха гэжэ тоолонобди гэбэ.

БУХАРЕСТ

КПЯ-гай ДЕЛЕГАЦИ БУХАРЕСТДЭ

ТАСС

КПЯ-гай ЦК-гай Президиумэй саг үргэлжын бюрогой гэшүүн Томио Нисидзава түрүүтэй Японой Коммунис партиин делегаци РКП-гэй ЦК-гай уряалаар Бухарестдэ ерэбэ.

НЬЮ-ЙОРК

«Скайлэб» станциин ниидэлгэ

ТАСС

Июниин 10-да «Скайлэб» станциин космонавтнууд научна шэнжэлгэнүүдээ бэелүүлжэ үргэлжэлүүлһэн байгаа. Медицинскэ туршалгануудай программын үндэһөөр, П. Вейц дэгдэн хөөрэлгын үедэ вестибулярна аппарадай ямараар хубилдаг байһые туршаха упражнени, харин космонавт Дж. Кервин зосоо бөөгнэрэлгын шэнжые элирүүлхэ упражнени хэһэн байна.

Июниин 11-дэ космонавтнууд приборнуудай туһаламжаар дүрбэн часай турша соо Наранай хойноһоо ажаглалта хэбэд. Наранай газаа талаар газай хаягдалга элирүүлэгдээ.

Газартахи албанай заабаряар космонавтнууд скафандрнуудые хүргэлгын түхеэрэлгэ туршаба. Июниин 20-до тэдэ скафандрнуудаа үмдөөд, газаашаа гараха юм.

Замбуулинай ниидэлгэнүүдэй түбһөө мэдээсэһэнэй ёһоор, июниин 27-до хоёрдохи экипаж «Скайлэб» станцида абаашаха ёһотой «Аполлон» гэжэ онгосые түлхин гараха ракетэ июниин 11-дэ ниидэлгын талмайда асарагдаһан байна.

ВАШИНГТОН

Шухала уряа

ТАСС

Газар доро хэгдэдэг ядерна туршалга болюулжа, ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай договорто гар табихын тула хөөрэлдөөнүүдые хэжэ эхилхэ уряатайгаар американ конгрессэй хоёр палатын 53 гэшүүн США-гай правительствада хандаба.

ТОКИО

ЯПОНОЙ ЭРИЛТЭ

ТАСС

Аюулгүйе сахиха японамериканай договор бэелүүлхэ япон-американ зүбшэлэлгын комитедэй ээлжээтэ заседани дээрэ Окинава аралдахи сэрэгэй 30 барилга бусаажа үгэхэ эрилтэ Япон США-гай үмэнэ табиба.

ПАРИЖ

«Дэбжэлтэдэ тойбо татахагүй...»

ТАСС

«ТУ-144» самолёдой усалда ороһонтой дашарамдуулһан шаналал гашуудалай бэшэгүүд, телеграмманууд СССР-эй Парижадахи посольстводо орожо үргэлжэлһөөр. Франциин аэронавтикын мэдээжэ түлөөлэгшэд, юрын хүдэлмэришэд, харин гүрэнүүдэй элшэн сайдууд, Ле-Бурже шадархи һуурин тосхонуудта ажаһуугшад бэшэгүүдые, телеграммануудые эльгээнэ. Усалталга хараһан Франциин правительствын гэшүүд, Франциин залуушуул гашуудалаа мэдүүлэн, бэшэгүүдые эльгээнэ.

Энэ усалталга техническэ хүгжэлтэ, дэбжэлтэдэ тойбо татахагүй. Абяанһаа түргөөр ниидэдэг авиаци саашадаа хүгжэхэ гээд найдажа байһанаа эдэнэр бэшэгүүд, телеграмманууд дотороо мэдүүлнэ.

Энэ усалай болохын урда тээхэнэ «ТУ-144» самолёт соо ороод гараа һэм гээд Франциин замбуулинай дайда шэнжэлхэ национальна түбэй генеральна директор Мишель Бинье хэлэбэ. «Энэнь совет самолёт бүтээлгые алдаршуулһан эрхим һайн машина гэжэ хэлэхэ байнаб».

ХАНОЙ

РЮВ-эй ДЕЛЕГАЦИИН ТОЛГОЙЛОГШЫН БУРУУШААЛГА

ТАСС

Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын мэдэлдэ байһан районуудта сайгон сэрэгүүдэй добтолгонуудаа үргэлжэлүүлжэ байһантайнь дашарамдуулан, хоёр талын сэрэгэй хамтын комиссида ородог Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын сэрэгэй делегациин толгойлогшо генерал Хоанг Ань Туан комиссиин ээлжээтэ заседани дээрэ сайгон талада буруушаалта хэбэ. Һүүлэй үдэрнүүдтэ Куангнам, Куангнгай, Биньдинь, Бариа провинцинуудта сайгон сэрэгүүд хархис добтолгонуудые хэһэн байгаа.

Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын мэдэлдэ байдаг районуудта бүхы добтолгонуудаа болюулжа, булимтаран эзэмдэһэн газар дээрэһээ сэрэгүүдээ гаргаха эрилтэ Хоанг Ань Туан сайгон талын урда табиба.

ДАККА

Хархис хүсэнүүдтэ харюу сохилго хэхэ

ТАСС

Арадай нэгэдэл эбдэхые, социалис шэнэдхэн хубилалтын замһаань оронии хадууруулхые, бэеэ дааһан байдалдань хоро хүргэхыс эрмэлзэһэн хархис хүсэнүүдтэ эрид харюу сохилто хэхыень Бангладешэй Коммунис парти республикын арад зониие уряалба.

Мүнөө орон дотор тохёолдожо байһан хүндэ хүшэр байдалые һамбаашалан, правительствын ажал ябуулга тушаа хардалга гүрдэлгэ хэдэг, СССР-тэй ба Индитэй хани барисааень эбдэхые һэдэдэг Хитадай ба империалис хараа бодол баримталдаг хүсэнүүдтэ шанга харюу сохилто хэхэ шухала гэжэ Бангладешэй Коммунис партиин ЦК-гай генеральна секретарь Абдус Салам эндэ үнгэргэгдэһэн митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Ороной патриотическа бүхы хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ шухала гэжэ тэрэ мэдүүлһэн байна.

Капиталай оронуудта буһалгаан үргэдэнэ

ТОКИО. 58 мянган хүниие нэгэдүүлдэг муниципальна транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэяпоной профсоюз ороной 38 хото городто бүгэдэ ниитын буһалгаа үнгэргэбэ. Июниин 8-да Токиодо метрогой 13 мянга гаран поезд, автобусууд ажалдаа гараагүй. Транспортын ябаса бусадшье хотонуудта таһалдуулагдаа. Ажаллаха арга боломжыень һайжаруулха, салин хүлһыень дээшэлүүлхэ, хүдэлмэриинь үдэр хороохо гэхэ мэтын эрилтэнүүдые буһалгаалагшад ээдэйнгээ үмэнэ табина.

Токиогой багшанарай холбоон, Токиогой дээдэ һургуулинуудай багшанарай холбоон транспортнигуудай тэмсэл дэмжэбэ.

БОНН. Салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай ФРГ-гэй металлистнуудай профсоюзай эрилтэ дэмжэжэ, Дуйсбургдахи «Маннесман АГ» гэжэ концерндэ хабаатай транспортна предприятиин хүдэлмэрилэгшэд богони болзорой буһалгаа соносхоо.

«Фрид Крупп АГ» гэжэ концернын металл болбосоруулдаг Эссендэхи предприятинуудай нэгэнэй кузнечнэ цехэй хүдэлмэрилэгшэд иимэ буһалгаа хэбэ.

ОТТАВА. «Эйр Канада» гэжэ авиакомпаниин газартахи албанай хүдэлмэрилэгшэд ороной 4 ехэ аэропортдо— Торонтодо, Оттавада, Квебегтэ, Сент-Джонсдо 24 часай буһалгаа соносхоһон юм. Салин хүлһыень дээшэлүүлхэ, ажаллаха арга боломжыень һайжаруулха тухай авиакомпаниин захиргаанай ба профсоюзай хоорондо хэгдэһэн хөөрэлдөөнүүдэй үрэгүйгөөр дүүрэхэдэнь, буһалгаан соносхогдоһон байгаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Гүрэнэй засаг баригшад» — Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь В. Дубровскиин статья. «Буряадай 50 жэлэй ойе угтуулан» — суглуулбари. «Үргасын хойноһоо харуулһалга» — Ф. Бадеев. А. Буртоновой статья. «Һайн үүсхэлдэ — үргэн харгы».

Хоёрдохи хуудаһанда. «Нэрэ хүндын хэрэг» — А. Рыжковой статья. Түрэл орондомнай. «Ажалай коллектив соо» — политическэ хөөрэлдөөн (түгэсхэлынь 3-дахи хуудаһанда).

Гурбадахи хуудаһанда. «Арадай кандидадууд» — суглуулбари. А. Тараданкинай статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һонин. Хилын саана.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

14.35 — һүүлэй һонин. 14.45 — һурагшадта — «Һүбэлгэн ухаатанай мүрысөөн» гэһэн дамжуулга. 15.15 — **үнгэтэ телевидени.** «Дактари» — телевизионно уран һайханай фильм (2-дохи сери). «Кларенс хаан» США. 16.00 — «Совет композиторнуудай оркестрээр наадаха зохёолнууд». 16.20 — **Ленинскэ олон түмэнэй университет.** «Политика ба экономико шудалха һургуулинуудай һуралсалай жэлэй дүнгүүд». 16.50 — 17.00 — забһарлалга. 17.00 — концерт. 17.10 — **үнгэтэ телевидени.** «Жизнь Леонардо да Винчи» — уран һайханай фильм (4-дэхи сери). Итали. 18.15 — **үнгэтэ телевидени.** Футболоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. ЦСКА — «Торпедо» (М). 2-дохи тайм (суранзан бэшэлгэ). 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — хүндэ атлетикээр Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. Мадридһаа дамжуулга (суранзан бэшэлгэ).

Улаан-Үдын харуулна:

20.15 — телепанорама (Ородоор ба буряадаар дамжуулга). 20.50 — «Агууехэ аха дүүнэрэй дунда яларһан одонууд соо». (Буряадаар хөөрэлдөөн). 21.05 — «Хүдөө ажахын асуудалнуудаар университет».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

20.15 — А. Пушкин «Гэльбэрэй хатан». 21.25— 21.35 — забһарлалга. 21.35 «Очевидное невероятное» — кино-шэшэлэлгэ. 20.30 — «Шахта «Северная». 2-дохи дамжуулга. 23.00 — РСФСР-эй арадай артист М. Эсамбаев хатарна».

ЭКВАТОРТАХИ ГВИНЕЙ: ХҮГЖЭЛТЫН ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЛ

Би Экватортахи Гвинейтэй танилсалгаяа Фернандо-По гэжэ олтирогһоо эхилһэн байнаб. Кокосой пальма мододоор хүреэлэгдэһэн элһэн эрьенүүдынь, гадаада далай шадараа тэгшэ газарнуудтай хадалиг байгаалинь, халуун ороной янза бүриин ургамалнууд, далайн зөөлэхэн уларил энэ олтирогые дэлхэйн үзэсхэлэн орон нютагуудай нэгэн болгоно. XV зуун жэлдэ тус олтирогые олоһон, далайгаар тамаргаша португалец Фернандо-По тэрэниие «үзэсхэлэнгэй орон» гэжэ дэмы нэрлээгүй байха. Экватортахи Гвинейн ниислэл Санта-Исабель хото олтирог дээрэ түбхинэнхэй.

Габон Камерун хоёрой хоорондуур хабшуулдан һунаһан, 26 мянган дүрбэлжэн километр гонзод гэһэн хуурай газар, хэдэн олтирогуудай эгээн ехэнь байһан Фернандо-По Экватортахи Гвиней гэдэг болоно. Африкын эгээн һаяын гүрэнүүдэй нэгэн—энэ гүрэн 300 мянга тухай хүн зонтой. Энэ республика бэеэ дааһан байдалтай болоһоор табан жэлэйнгээ ойе мүнөө жэлдэ тэмдэглэхэ.

Эндэхи гол баялигууд — какао, кофе ба модон. Тэдэниие газаа тээшэнь гарган худалдажа, валюта абадаг юм. Экватортахи Гвиней «ягаан модон» гэжэ нэрлэгдэдэг үнэтэ окумее дэлхэйн дэлгүүртэ гаргадаг. Тэрэнь жэлһээ жэлдэ бүри ехэ эрилтэтэй, шухаг модон болоно. Окуме оройдоол хоёр орондо: Экватортахи Гвинейдэ, Габондо ургадаг. Энээниие ондоо оронуудта тарижа ургуулхые хэды оролдобошье, ходо урагшагүйдэдэг байгаа.

Испаниин колонизаторнуудай 200-гаад жэлэй дарлалта, мүлжэлгын хойшолон тус ороной экономикодо тон муугаар нүлөөлһэниинь элитэ. Мадридай засагаархид Экватортахи Гвинейе хүдөө ажахынгаа нэгэ һалбари — кофе, какао, модо ургуулдаг газар болгоо. Эдэ бүгэдые гол түлэб Европо руу худалдадаг байһан. Харин нютагай хүн зондо шухала эд бараан хилын саанаһаа асарагдадаг һэн.

Тиин тогтоһон түрүүшынь үдэрнүүдһээ энэ шэнэ республикада элдэб олон түбэг бэрхэшээлнүүд тохёолдожо, хүгжэлтэдэнь ехэ һаад ушаруулаа. Һүүлэйл үедэ оронойнь правительство эдэ бүгэдые шиидхэхэ аргатай болоо.

Бэеэ дааһан байдалтай болоһонойнь һүүлдэшье экономикын гол һалбаринууд испан плантаторнуудай, банкын эзэдэй, баяшуулай гарта зандаа үлөө. 1968 ондо президентые һунгаха үеэр Испаниин тала баригшадые илажа гараһан Франсиско Масиас Нгуэма колониальна дулдыдагши байдалай хойшолонгуудые сүм усадхаха, национальна ашаг туһаяа хамгаалха хараа бодол соносхоһон байгаа. Энээнһээ айһан һүрдэһэн испан колонизаторнууд 1969 оной мартын 3-най һүни шэнэ гүрэнэй арадай түрүүшын правительствые унагааха һэдэлгэ гаргаһан юм.

Гэбэшье Масиасай правительство энэ хорото үгэсэлгые усадхаһан байна. Тиихэдэнь колонизаторнууд элдэб харата ябуулгануудые хэжэ, оронoo хоёр хэһэг болгон таһалха, национальна экономикодо угаа шухала удха шанартай кофе болон какаогой гол плантацинуудай байдаг Фернандо-По олтирогые оронһоо амяарлан һалгааха гэжэ оролдобо. Экономикодонь ехэ түбэг бэрхэшээл тохёолдуулха зорилгоор, олтирогһоо гаража ошохыень испан плантаторнуудта Мадридай засагаархид захирһан, эндэ хүдэлдэг техническэ мэргэжэлтэдээ һөөргэнь дуудаһан юм.

Испан латифундистнуудай (газар эзэмдэһэн баяшуулай) плантацинуудаа орхёод зугадаһан ябадал, мүн хүдэлмэришэдэй ехээр дутадаг ушар Фернандо-По олтирог дээрэ ехэ бэрхэшээл ушаруулаа. Теэд хэршье оролдоо һаа, колонизаторнууд һанаһандаа хүрэжэ шадаагүй. Африкын шэнэ гүрэн дайсадай бүхы харата ябуулгануудые таһалдуулжа, гүрэн түрынгөө бүрин бүхэли үлэлгые, бэеэ дааһан байдалыень хамгаалжа шадаһан байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэри хүгжөөхэ, шэнэ ургамалнуудые таридаг болохо, колониальна хүндэ хүшэр хойшолонгуудые, үгытэй ядуу байдалые, хүн зонойнь үзэг бэшэг мэдэхэгүйе, элдэб үбшэнүүдые усадхаха гэһэн хойшолуулагдашагүй зорилгонуудые Экватортахи Гвиней шиидхэжэ эхилээ. Тиин үнгэрэгшэ жэлэй июльдэ болоһон ажалшадай засаг баридаг Нэгэдэмэл национальна партиин онсо II съезд экономическа хүгжэлтэ туйлаха, арад зоной байдал һайжаруулха гэжэ шиидэнхэй байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ һэн.

Түүхын багахан хугасаа соо энэ республика горитой амжалта туйлаа. Масиасай правительство плантацинуудта ажалладаг хүдэлмэришэдэй салингые горитойгоор (һарадаа 1.500-һаа 2.500 песет хүрэтэр) нэмээһэн, оронойнгоо мүнгые тогтууритай болгоһон байна. Орон доторнь хүгжэлтын банк байгуулагдаа, мүн гадаадын худалдаа наймаае гүрэнэй хиналтада абаа. «ЛАГЕ» гэдэг национальна авиакомпани амжалтатайгаар хүдэлнэ.

Тала газарай провинциин захиргаанай түб — Бат хотодо бульдозернууд хуушан муу гэрнүүдые задална. Тэдэнэй һуурида үргэн харгы, үйлсэ гудамжанууд бии болоно. Шэнэ гэрнүүд баригдана. Батһаа урагшаа аяар холуур далай худар бетон хаалта нэмжын зурына. Эндэ шэнэ порт баригдахадаа, гадаада далайгаар тамардаг томо томо суднанууд тогтодог болохо. Городой хойто захадахи аэропортые болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай.

Гэбэшье Бат хотодо элдэб түбэг бэрхэшээл баһал үсөөн бэшэ ушарна. Тэдэнэй нэгэнь юуб гэхэдэ, уһанай дутагдал болоно. Испан колонизаторнууд эндэһээ зугадан арилхадаа, водопровод һандаргаһан юм. Хаа ды тиигээшье һаань, городой уһаар хангаха проект бэелүүлэгдэжэ байна. Мүн ороной бусадшье нютагуудта тиимэ барилга хэгдэнэ.

Экватортахи Гвиней дэлхэйн бүхы оронуудтай хани харилсаатай байхын түлөө ехэ оролдолго гаргана. Түбиин урда хизаартахи колониальна ба үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг ёһо гуримые усадхан зайсуулхын түлөө тэмсэгшэ сүлөөтэ Африкын тэмсэлые шууд дэмжэнэ. Африкадахи энэ шэнэ гүрэниие түрүүшынхидэй тоодо мэдэрһэн манай оронтой тэрэнэй харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжэнэ. Манай хоёр ороной хоорондохи харилсаан бэеэ дааһан байдалые хүндэлдэг, дотоодынгоо хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй ёһо гуримһаа үндэһэлнэ. Мүн СССР-тэй тэрэнэй тогтооһон экономическа, худалдаа наймаанай ба соёлой холбоо барисаан улам үргэдэнэ. Загаһанай ажахыгаа хүгжөөхэ, национальна кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэнь Гвинейн арадта Советскэ Союз туһалдаг. Гвинейн хүбүүд, басагад СССР-эй дээдэ, тусхай дунда һургуулинуудта һурадаг болонхой. Экватортахи Гвиней хүдөө ажахынгаа продуктнуудһаа — харида гаргадаг заншалта зүйлнүүдһээ манайда эльгээнэ.

Совет-гвинейн хоорондохи хани харилсаа хүгжөөхэ тон шухала байһан тухайда президент Масиас нэгэнтэ бэшэ хэлэһэн байха. Ази, Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэлгын Совет комитедэй делегацитай хөөрэлдэхэдөө, президент иигэжэ хэлэһэн байдаг: колониальна дарлалта мүлжэлгэһөө сүлөөрөөд, шэнэ байдал тогтоон байгуулжа байһан арадуудта социализмын түрүүшын ороной үзүүлдэг туһаламжа дэмжэлгые үндэрөөр сэгнэдэгбди.

В. СНЕГОВСКИЙ,
(ТАСС-ай корр.).

Яунде хото.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

Улаан-Үдэдэмнай ойрын үдэрнүүдтэ элдэб ангуудаар Москвагай нэгэдэхи зоопарк нээгдэхэнь.

Зооциркын нээгдэхэ тухай тусхай соносхол хэ.

● «БУРЯАД ҮНЭН» ● 1973 оной июниин 14. ● 4-дэхи хуудаһан ● Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-01485. Заказ № 00444